

שערי הלכה

פורים

פסקים ושעורים של

הרה"ג רבי דוד יהודה (לייבל) וויליגער שליט"א

ראש הכולל ישיבה תורה ודעת

מו"ץ ודיין דאיגוד הרבנים ד'אמריקא

RABBINICAL ALLIANCE OF AMERICA

איגוד הרבנים ד'אמריקא

Office: 305 Church Avenue

Mail: PO Box 190234

Brooklyn, New York 11219-0234

תוכן העניינים

ב.....	הלכות שבת זכור
ה.....	דיני תענית אסתר
ו.....	הלכות קריאת המגילה
ז.....	פרק א' – סדר הקריאה
ח.....	פרק ב' – המחויבים בה
ט.....	פרק ג' – דיני המוציא אחרים ידי חובתו
י.....	פרק ד' – דין הקריאה בפורים שחל במוצ"ש
יא.....	הלכות משלוח מנות
יב.....	פרק א' – חיוב השילוח
יג.....	פרק ב' – זמנו
יד.....	פרק ג' – מי הם המחויבים בדבר
טו.....	פרק ד' – סדר הנתינה
טז.....	דיני מתנות לאביונים
יז.....	דיני סעודת פורים, ושמחת פורים
יח.....	איסור לא תלבש במקום שמחת פורים

הלכות שבת זכור

חיוב

חייב כל אחד מישראל לשמוע קריאת פרשת זכור. וחיובו מן התורה וכתב הרא"ש דהקריאה צריכה להיות בעשרה מן התורה. ולכאורה יש לעיין מהו המקור דבעינן עשרה והרי אינו כדבר שבקדושה הצריך עשרה, ומצאתי בקרן אורה במסכת ברכות שכתב, דמיאחר די"א דחיוב מלחמה הוא בדוקא בציבור, ולפי שמצות קריאת זכור הוא משום מצות מחית עמלק. משו"ה צריך שיהיה בציבור.

הזהירות לשמוע כל תיבה מהש"ץ

כששומעים פרשת זכור יש להיזהר לשמוע כל תיבה מהש"ץ ושלא יאמרו בפיו, כי בהלכות מגילה מבואר שכאשר אומרים בפיו נמצא שאינו רוצה לצאת ידי"ח משמיעת הש"ץ אלא משמיעתו, ואז לא יצא ידי חובתו לפי שאינו מתוך הספר (עי' משנ"ת בהלכות קריאת המגילה).

ובפרט דקריאת שבת זכור י"א דצריך דין עשרה. וע"י קריאתו אפשר דחסר בדין עשרה. וע"ע בהל' קריאת המגילה.

אם יש להקפיד על שמיעת כל תיבה

כתב בספר הליכות שלמה דא"צ לדקדק אם שמע כל תיבה או לא. וסגי במה שישמע את הענין. והוכיח את הדבר, דהנה המג"א כתב דמי שלא שמע קריאת פרשת זכור ה"ה יכול לצאת ידי"ח בקריאת התורה דפורים. הגם דשם לא נאמר הציווי תמחה את זכר עמלק. הרי דסגי בעצם שמיעת מעשה עמלק, וכן משמע ברמב"ן דס"ל דאפשר לצאת ידי"ח קריאת מעשה עמלק ע"י קריאת המגילה.

ועפ"ז יש לבאר מה שלא מצאנו בכל הדורות שהיו כופלים קריאת תיבת זכר עמלק. מספק אם אומרים זכר בצירי או זכר בסגול. ועד להמשנ"ב (תרפה סק"י"ח) לא שמענו מחומרתו זו ובכל הדורות באירופא לא הקפידו בדבר. ועפ"י דברי הגרש"ז ניחא, לפי דסגי בשמיעת הענין של מעשה עמלק. וא"צ להקפיד על שמיעת כל תיבה.

ומה שהמ"ב העתיק החומרא לחזור קריאת הפסוק אפשר דהוא משום דהמ"ב (ס"ק ט"ז) חולק על המג"א, וס"ל דאין יוצאים ע"י שמיעת ויבא עמלק. הרי ס"ל דצריך לשמוע את תיבת תמחה את זכר עמלק מה שכתוב בפרשת זכור, ולא די בשמיעת הענין, ולכן יש לכפול ב' פעמים זכר כדי שיהיה מוכח שקראו כהלכתו.

שערי הלכה: פורים

ג

ההברה

כתב הגרש"ז דאפשר לצאת ידי"ח שמיעת פרשת זכור אף אם לא שמע ההברה כפי שאומרים אבותיו, כגון יוצאי פולין אצל יוצא ליטא וכד'. ואף דלכתחילה יש להדר בזה, מ"מ בדיעבד יוצא ידי"ח, והוכיח את הדבר ממש"כ הר"ן בריש נדרים, דכינוי הוי נדר דהו"ל כמו לשון נכרים, שכן מדברים הנכרים לשון שבדו מליבם, הרי דאף דאינו לשון נכון מ"מ הו"ל אמירה, וכמו"כ הוא לגבי קריאת פרשת זכור.

וכן ראיתי שדן הגר"מ שטרנבוך לגבי ההברה במי שאומר הברכה אחת, ומסיק דיש להקל בדבר, ודן שם דהנה אנו רואים דאין העולם מדקדקים כ"כ בקריאת שמע שיהיה בניקודה הנכון בשוא נע או נח. והאיך יוצאים ידי"ח. אכן לפי דקריאת שמע נאמרת בכל לשון, הרי שכאשר מדברים באופן זה, יוצאים באמירה זו, וכיון שמדברים אין מדקדקין בזה יוצאין בו. וכן הוא לגבי ההברות.

בדין אם מצאו פסול בספר תורה

בחיוב קריאת פרשת זכור נחלקו הפוסקים אם צריך שיהיה מתוך הספר תורה. ויש ראשונים דס"ל דצריך שיהיה מתוך הכתב, ומשום כן יש לדקדק לקרא פרשת זכור מתוך ספר תורה כשר.

ויש לדון מה הדין אם מצא פסול בספר תורה בתקופה לאחר שבת זכור. וכגון שמצאו טעות שבודאי היה קודם לכן, כגון שכתבו אות שלא כדינו. אם יש לחזור ולקרוא פרשת זכור. כיון דנתברר שלא שמעו פרשת זכור מתוך הספר תורה, או לא, ובפשטות היו צריכין לחזור ולקרוא, אך לא נהגו כן.

ואם נודע להם קודם פורים שהיה טעות בהספר תורה יש עצה שכאשר מתפללים בפורים בשחרית בבית מדרש אחר שלא שמעו שם פרשת זכור, אפשר לכיון בעת קריאת התורה של יום הפורים לצאת ידי"ח שמיעת פרשת זכור, כי שיטת המג"א הוא דבדיעבד אפשר לצאת ידי"ח פרשת זכור בקריאת התורה דיום הפורים, ועיי' כן יצא מדי חשש.

עוד עצה יש לכיון בעת קריאת התורה דפרשת כי תצא. דאז קורין הקריאה של פרשת זכור, וידוע שכבר כתב החת"ס דשנה שקודם לשנה מעוברת יש להדר ולכוין בקריאה של פרשת כי תצא שרוצה לצאת ידי"ח פרשת זכור. לפי דאז יש בין קריאת פ' זכור בשנה זו עד לקריאה פרשת זכור לשנה הבא יותר מיי"ב חודש, ואם הטעם דקורין בכל שנה כדי שלא ישכח הקריאה, וא"כ כשהוא יותר מיי"ב חודש יש חשש

שערי הלכה: פורים

שכחה, דוגמא למה שאמרו גזירה על המת שישתכח מן הלב לאחר י"ב חודש [ואפשר דשייך חומרא זו גם בשנה פשוטה. אם בשנה אחת קוראים זכור בח' אדר, כגון שהיה פורים ביום ו', ובשנה לאחריה חל פורים ביום א' שאז קורין פרשת זכור ב"ג אדר, הרי הוא כמה ימים יותר מ"ב חודש. ודו"ק]

ויש להדר לכוין כן בכל שנה. משום חשש פסול בס"ת דשבת זכור.

והא דלא נהגו לחזור ולקרות כשנמצא פסול בס"ת. לפי דבכה"ג סמכינן על הפוסקים דס"ל דאין חיוב לשמוע בדוקא מתוך הכתב.

שערי הלכה: פורים

ה

דיני תענית אסתר

הגדרת התענית

הנה כשחל פורים במוצ"ש א"א להתענות בייג באדר כמו בכל שנה. ומתענים יום חמישי. ויש לדון דהא בכל התענית קיי"ל דאין מקדימין אותם אלא מאחרים, ואמאי בתענית אסתר מקדימין. וביארו האחרונים דחילוק גדול יש בין תענית אסתר לשאר תעניות. דכל התעניות הם תענית דאבלות ותענית שך תשובה וכמוש"כ הרמב"ם (הלכות תענית), ולכן תענית כזה אין מקדימים דאקדומי פורענותא לא מקדימנן. אבל תענית אסתר, שהוא תענית זכר לנס. ומשו"ה מקדימים אותו וכ"כ בשאלתות.

ומשום דהוי רק זכר לנס כתבו הפוסקים דמקילים בו יותר מבשאר התעניות ואף דיש דס"ל דתענית אסתר חמור יותר דתקנהו זכר לנס, מ"מ הפוסקים נקטו דתענית זה קילא משאר התעניות.

קטן שהגדיל

בשנה שמקדימים התענית ליום חמישי דנו הפוסקים בקטן שהגדיל ביום שישי אם יתענה ביום שישי, שהרי עיקר התענית הוא בשבת, רק מקדימין אותו ליום חמישי, וא"כ אפשר קטן שהגדיל כיון שעדיין לא התענה צריך להשלימו ביום ו', והוא דומה לאחד שאכל ביום חמישי שצריך להתענות ולהשלים התענית ביום שישי. וא"כ אפשר דה"ה הכא, או דילמא כיון דלא היה לו דין תענית ביום חמישי דעדיין היה קטן, לא חייבי חכמים בתענית ביום שישי.

שערי הלכה: פורים

ו

הלכות קריאת המגילה

פרק א' – סדר הקריאה

חיובה ביום ובלילה

מצוה לקרא את המגילה ולשנותה ביום¹ כן אמרו במגילה דף ד', וכן נפסק להלכה.

אולם כתבו האחרונים שהפרש גדול יש ביניהם. כי מצות הקריאה בלילה הוא מצוה דרבנן משא"כ המצוה לקראתה ביום היא מצוה מדברי קבלה. וכתבו הפוסקים שדברי קבלה יש להם דין כמו מצוה מן התורה, ונפק"מ לגבי הספקות דספק דרבנן לקולא משא"כ בספק דברי קבלה הוא לחומרא, וספקות שייך כגון בקורא בבין השמשות או בנסתפק אם לא שנע איזה תיבה כראוי וכדומה, דבלילה ספק דרבנן לכולע משא"כ ביום, אבל למעשה גם בלילה יש להחמיר. די"א דמה דספק דרבנן לקולא, הוא דרבנן הוא רק באיסור. אבל במצות עשה אף שהוא רק מדרבנן נמי אזלינן לחומרא.

וספק היינו דוקא בעולה לו הספק בשעת הקריאה אך אם לא עלה לו הספקות בשעת הקריאה ועולה לו הספקות רק לאחר מכן, בהא ודאי דיש להקל דאין שמו ספק.

[ויש להעיר על מש"כ האחרונים דבגמ' איתא חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשנותה ביום, חזינן דביום הו"ל רק לשנותה כמו שנים מקרא, ומשמע דהוא חיוב כמו בלילה ולא חיוב יותר גדול, וצ"ב].

ועכ"פ ע"פ מה שכתבו הפוסקים יש להזהר בדבר, כי ע"פ רוב טבע בני אדם הוא דכשיש דבר חדש מתלהבים משא"כ פעם השניה. ומשום כן מדקדקים יותר בקריאת הלילה. ויש לדעת דביום הוא חיוב יותר גדול.

וי"א דאצל נשים אין חילוק בין ביום לבלילה. דכל חיובן הלא הוי רק משום דאף הן היו באותו הנס. ועפ"ז גם ביום הוא רק דרבנן ונפק"מ לגבי השהחינו דיום הפורים.

וכמו"כ יש להזהר בחינוך הקטנים. להדר בכך ביום יותר מבלילה. לפי שביום הוא חיוב יותר גדול.

---

¹ הרב הוטנר זצ"ל היה אומר שמכאן מוכח חובת החזרה, כי פורים הוא מצוה מדברי קבלה שהיא תורה שבע"פ, ואמרו ולשנותה הרי שיש לחזור על הנלמד בתורה שבע"פ.

שערי הלכה: פורים

ז

דין האכילה קודם הקריאה

כתב הרמ"א (תרצ"ג ס"ד) אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה אפילו התענית קשה עליו, וטעמו משום דאסור לאכול קודם קיום המצוה. ונהגו שאף אין שותים קודם קריאת המגילה, וצריך לדעת מה טעם מקפידים אף לגבי השתיה, וזכורני שבימי בחרותי כשהתפללתי בביהמ"ד שערים המצוינים בהלכה, היה קורא הגאון הרב שלמה זלמן ברוין זצ"ל את המגילה. ולפי שהיה זקן היה קשה לו לקרוא בעודו בתענית. והיה שותה קודם הקריאה ואמר שהוא עושה כן, דאם לא כן לא יוכל לקרא, אך מנהג העולם להחמיר בדבר, ויש לעיין בטעם הדבר אם שתי אסור בכל מצוה או לא.

עוד יש להבין, דמאחר דהחמירו כ"כ בלילה אפילו לענין שתי, מה טעם לא הקפידו על כך ביום, ושותין חמין קודם התפילה, ולא מצאנו דקודם שאר מצוות מן התורה מקפידין. וביותר יתמה דהא בלילה הו"ל חיוב רק מדרבנן. ואילו ביום הו"ל מדברי קבלה. ואילו לגבי שתיה מחמירים בלילה יותר מביום.

ועי' בא"ר (תרצ"ב) שכתב דאפשר דמה שהחמירו בלילה הוא משום דכל העם רעבים משום התענית. ומשו"ה חשש שע"י שתיה מועטת יבוא לשתות הרבה ולאכול גם כן. ויש חשש שישכחו מלקרוא המגילה.

וכן יש אומרים דהתענית נמשך עד לאחר קריאת המגילה. וכן הוא בספר מגיד מישרים דהתענית נמשך להורות דהשתיה בפורים אינו לתענוג אלא לשם מצוה. וטעמים אלו לא שייך ביום וכן בשאר מצוות מן התורה. ומשום כן החמירו רק בקריאת המגילה בלילה.

ולהלכה. גם מי שחלוש לא יטעום. אא"כ חושש הוא שאי הטעימה יפריע לו לשמוע את המגילה אז מותר לו לטעום אינה דבר קודם קריאת המגילה.

נטילת ידים קודם הנגיעה במגילה [ובדין נגיעה במגילה כשהוא ערום]

בהלכות קריאת התורה נפסק. דאסור לאחוז בספר תורה כשהוא ערום בידי. וכתב הרמ"א דיי"א דכן הוא בשאר כתבי הקודש, ולא נהגו כן, וטוב להחמיר אם לא נטל ידיו, דאם נטל ידיו אין לחשוש בכך. ועפ"ז יש להקפיד ליטול ידיו קודם הנגיעה במגילה.

שערי הלכה: פורים

ח

ועיי בהגהות חת"ס (ריש סימן תרצ"א) שהביא תשובת היעב"ץ, דמה דקיי"ל דמגילה ברוח הקודש נאמרה, הכונה לקרא ולכתוב ולטמא את הידים כדין כתבי הקודש. ועפ"ז דינו ככתבי הקודש דאין ליגע בו ערום.

ולכתחילה טוב ליטול את ידיו קודם הנגיעה במגילה, והגאון רבי עקיבא אייגר סבירא ליה דאף קודם שנוגעים במזוזה יש ליטול ידיו. ואפשר דמה שנוטל ידיו קודם התפילה סגי, דלא הסיח דעתו.

ועיי בביה"ל (סוף סימן קס"ה) שהביא דברי החיי אדם דהנוגע באמצע הסעודה בספר תורה או במיזוזה או במגילות הנכתבות על הקלף צריך ליטול ידיו. שכתבי הקודש מטמאין את הידים. ועפ"ז מי שנגע במגילה באמצע סעודתו צריך לחזור וליטול את ידיו. וכתב הביה"ל דכיון שלא מצא כן מפורש בפוסקים, יטול ידו בלא ברכה.

והנה מאחר דנתברר לן איסור הנגיעה בידיים. יש לדון אם יש ענין לעשותו עם עמוד עץ חיים בסופו כדי שלא יגע בו. והנה המ"ב הביא דהגר"א צוה לשום עץ עמוד בסופה, וכן הביאו דהגר"ש אלישיב זצ"ל הורה לעשות כן במגילה שלו, אבל לא ראינו מהדרים לעשות כן.

וראיני בספר אחד מספרי הספרדים שהאריך בחיוב לעשות לו עמוד.

ברוב עם

לכתחילה יש לשמוע את המגילה בציבור יותר גדול משום ברוב עם הדרת מלך.

לפשט האגרת

כתב המחבר (סי' תר"צ ס"ז) מנהג כל ישראל שהקורא קורא ופושט כאגרת להראות הנס, וכשיגמור חוזר וכורכה כולה ומברך.

ומבואר מד' המחבר שקודם כורכים את המגילה ואח"כ עושים הברכה שלאחריה, ולא קודם לכן, והטעם בזה הגם דהברכה לרוב הפוסקים הוי ברכה שלאחריה ולכתחילה אין להפסיק בין הקריאה לברכה, מ"מ כורכים מיד את המגילה, דגנאי היא למגילה שתהיה מונחת פתוחה שלא לצורך. כן כתב המ"ב בשם המהרי"ל.

ומדין זה ראינן שצריכה המגילה להיות פשוטה כאגרת מתחילת הקריאה ועוד סופה. ואין לכרכה מעט מעט בשעת הקריאה דאלי"ה לא היה כאן חשש הפסק וכן נהגו.

שערי הלכה: פורים

ט

נהגו שרק הבעל קורא כורכה באגרת ולא השומעים.

י"א דגם כשהאדם קורא המגילה לעצמו יפשטינו כאגרת.

הברכה

כתב המג"א (תר"צ סק"א) דאע"פ דקריאת המגילה בישיבה, מיהו הברכה יברך בעמידה, וכתב במחצית השקל דגם השומעים הברכה כיון דגם הם יוצאים ע"י שומע כעונה יש להם לעמוד והעתיקו השעה"צ, אבל יש שכתבו דכיון שאת גוף המצוה אפשר לקיים בישיבה. אפשר לברך גם בישיבה.

כשקורא את המגילה להוציא ליחיד וכמו"כ השומעים את הגילה יכולים לשבת אף בציבור. כיון דעצם המצוה אפשר לקיים בישיבה. וכ"כ בכנסת הגדולה דרק הש"ץ עומד, ומכל מקום נוהגים לברך בעמידה וכן השומעים את הברכה עומדים.

יש לדון באחד הנכנס לבית המדרש ומצא שכבר אמר הש"ץ את הברכות ועדיין לא התחיל בקריאה, ואין לו מגילה כשרה לפניו, מה יעשה, אם ישמע את המגילה ללא ברכה, או שעדיף שיאמר את הברכה ויקרא לאחר מכן ביחידות.

ובפשטות נראה דעדיף לשמוע המגילה בלא ברכה, לפי שהברכות אין מעכבין, ועדיף לשמוע בציבור, אבל ראיתי בספר אחד שהסמיך לכאן המשנה במסכת תרומות, דערום לא יתרום לפי שאינו יכול לברך, וכן איתא לגבי הפרשת חלה. דאם אתה יודע שלא יוכל לברך הברכה, דעדיף שילוש עיסה פחות משיעור חלה מאשר יפריש בלא ברכה, וחזינן דהברכה היא חלק גדול מהמצוה, וא"כ עדיף שיקרא לאחר מכן ביחידות כדי לברך, ומכל מקום אכתי יש לעיין בזה אם אין ד"ין הציבור עדיף מהברכה.

ואם האדם שנכנס לבית מדרש יש לו מגילה כשרה לפניו יברך הברכות ויקרא בעצמו עד שיגיע למקום שהש"ץ עומד שם ואז ישמע ממנו בציבור, [ואם אין לו מגילה כשרה יל"ד אם יעשה כן משום הברכות. לפי דאז יהיה לו הבדיעבד של הקורא בעל פה, ועיין מש"כ בסמוך אם יכול לקרות פסוק ראשון בעל פה או לא].

ברכת שהיינו

מברכים ברכות שהיינו גם ביום, לפי שנתחדש אז עוד חלק של המצוה. דהוי"ל מצוה מדברי קבלה, ואז עיקר חיובה וכתבו הפוסקים דיכוין גם על שאר מצוות

שערי הלכה: פורים

י

היום, ויש נידון בפוסקים אם יכוין גם על מתנות לאביונים, עיי' מש"כ בהלכות מתנות לאביונים.

ועיי' באחרונים מה שדנו אם שייד לכוין בברכת שהחחינו שמברכין בלילה על מצוות שיעשו היום, מאחר דעדיין לא הגיע שעת החיוב. אבל ראוי לכוין ביום, דבלא"ה מברכים ביום.

קריאה בעמידה

קראית המגילה בין בישיבה ובין בעמידה, הן השומעים והן הקורא. אלא דבציבור יש לעמוד מפני כבוד הציבור.

קריאה מבפנים

לכתחילה צריך לקרוא את כל המגילה ממגילה כשרה, וכמוש"כ המחבר (תר"צ ג') צריך לקרותה כולה מתוך הכתב, ואם קראה על פה לא יצא, ובדיעבד אם קרא עד מחצה בעל פה יצא חובתו.

ומשום כן אם השומע לא שמע תיבה אחת מהש"ץ, אע"ג שהוא תופס בידו חומש או מגילה שאינה כשרה ישלימנה לבד, דהקורא בעל פה עד מחצה יצא בדדיעבד, אלא דיזהר שלא יהיה קורא למפרע, דהיינו שאם משלים לאחר שעבר הש"ץ לתיבה אחרת ישלים עד למקום שהש"ץ עומד שם דהקורא למפרע לא יצא.

כתב הרמ"א אבל אם השמיט תחילת או סופה אפילו מיעוטה לא יצא, ואפילו באמצעה דוקא דלא השמיט ענין שלם.

יש לדון באחד שבא לבית הכנסת לאחר שכבר התחיל הש"ץ המגילה אם יכול לומר פסוק ראשון בעצמו בעל פה, וצדדי הספק הוא אם הרמ"א איירי גם לגבי הקורא, או רק לגבי המגילה דחסר בכתב, ומצינו שנחלקו בזה האחרונים דעת הבגדי ישע דאמירתו ככתיבתו, ואם לא אמר מתוך הכתב פסוק ראשון או אחרון לא יצא ידי"ח. אבל בביאור הלכה כתב (ד"ה דוקא) דענין זה הוא דוקא לגבי כתיבתה, לפי שכאשר חסר פסוק ראשון או אחרון בכתב, ע"י כן לא מקרי ספר, ולפי"ז נראה פשוט דזה שייד דוקא בחיסר מן הספר ולא בקריאה בע"פ, וכתב דכן מוכח מסתימת כל הפוסקים דלא חילקו בזה.

שערי הלכה: פורים

יא

דקדוק בנקודות ובטעמים

צריך הש"ץ להקפיד על קריאתה כדינה דיש הרבה תיבות שאם אין קוראים אותה כדינה ה"ה מעכב את הקריאה, באופן שהוא משנה את הפשט, ומי שקורא לב"ב וכדומה, צריך להכין עצמו כראוי, ומן הראוי שיבקש מהשומע, שידקדק בחומש שלפניו אם הוא קורא כדינו.

ולגבי טעמים לכתחילה יש לקרא בטעמים, אך אם אחד צריך לקרא ואינו יודע הטעמים, כתב ביד אפרים דיצא ידי"ח כיון דהו"ל כאגרת.

ד' הפסוקים

כתב הרמ"א (סי' תר"צ סי"ז) ויש שכתבו שנוהגין לומר ד' פסוקים של גאולה בקול רם, דהיינו איש יהודי, ומרדכי יצא, ליהודים, כי מרדכי היהודי, וכן נוהגין במדינה אלו. והחזן חוזר וקורא אותן [ושם הביא המנהג להכות כשקורין המן, וסיים ע"כ. ואין לבטל שום מנהג וכו' ומזה יש להקיש על כל הכלל, שלא לבטל שום מנהג ישראל, כי יש לו מקור קודם]. ומה שהחזן חוזר וקורא את הפסוקים היינו כדי להשמיע לציבור, שמצוה לכתחילה לשמוע כל המגילה מתוך הכתב.

ושמעתי להעיר – דהנה ידוע בחקירתו של ר' חיים מבריסק זצ"ל, כשיש לו לאדם שני אתרוגים אחד ספק כשר ומהודר והשני ודאי כשר אך חסר בהדרו, איזה מהם יקדים ליטול מה שהוא ודאי כשר, דאז הברכה בודאי חל עליו, או מה שהוא יותר מהודר, ואמר להקדים את האתרוג שהוא ספק ויותר מהודר, וא"כ האתרוג שהוא ודאי כשר. שהרי אם יטול קודם את האתרוג שהוא ודאי כשר. הלא כבר יצא ידי"ח מיד. ושוב לא יועיל בנטילת המהודר, מאחר דכבר יצא ידי"ח, משא"כ כשלוקח היותר מהודר את אם זה כשר יצא המצוה בהידור ואם אינו כשר הרי עדיין לא יצא המצוה, ויוצא עם האתרוג שהוא ודאי כשר.

וכמו"כ יש להעיר כשקוראים בתחילה הד' פסוקים מתוך החומש ואח"כ חוזרים ושומעים מהש"ץ דמה הועיל השמיעה מהשליח ציבור. מאחר שכבר קרא את הפסוקים בעל פה ויצא ידי"ח בדיעבד². ויש ליישב דהכא דעיין עוסק באמצע קיום המצוה. דעדיין לא סיים את קריאתו, בכה"ג אכתי אפשר להדר, ורק כשכבר סיים

---

² וכן יש להעיר גם לגבי מי שיש לו מגילה כשרה. לגבי הדין דלכתחילה בעינן לשמוע המגילה בציבור, ודבר זה תליא במש"כ לגבי השומע מפי הש"ץ ואומר בעצמו. אם חסר ע"י כן בשמיעה בציבור. דנחלקו בזה האחרונים.

שערי הלכה: פורים

יב

את מעשה קיום המצוה, אז שוב א"א להדר. משא"כ הכא. אמנם ישוב זה לא יועיל רק בגי' פסוקים הראשונים. אך מה נעשה לגבי הפסוק האחרון של הפמגילה כי מרדכי היהודי. שנוהגים כל הציבור לאומרו, ואולי גם בזה יש לומר דכל עוד שלא סיימו את הברכה שלאחריה. עדיין לא נגמר מעשה המצוה, וצ"ב.

ועוד י"ל דכל עוד לא סיים הציבור את הקריאה. עדיין לא נסתיים הקריאה, וסיום הציבור הוא קריאת הש"ץ.

עוד יש לחלק דהנה באתרוג כשנוטל את האינו הדר כבר קיים את המצוה כתיקונה. אלא שחסר בהידור, ומשו"ה שוב א"א להדר לאחר קיום המצוה, משא"כ במגילה, דהקורא על פה יצא רק בדיעבד, א"כ יש לומר דחסר בקיום המצוה כתיקונה. ובכה"ג שייך לחזור ולהדר.

ומי שברצונו להחמיר, יוכל לכיון שאין ברצונו לצאת ע"י אמירתו ויצא ע"י השמיעה מהש"ץ, ועוד י"ל דמאחר שכן נהגו. הו"ל כאילו כיון להדיא שלא לצאת ידי"ח ע"י אמירת עצמו, ויצא ידי"ח רק ע"י הש"ץ וכן שמעתי שהוכיח גאב"ד מטרסדוף זצ"ל, דהנה המג"א כתב דאפשר לצאת ידי קידוש ע"י התפילה, והקשה הדגול מרבבה דהא לכתחילה יש לקדש על היין. ואם יצא ע"י התפילה הרי כבר יצא את הדאורייתא. ושוב לא יוכל להדר לקדש על היין, וכתב דכיון שכן הוא הסדר, מוכח דאין הוא רוצה לצאת ידי"ח ע"י התפילה, והוי ככיון להדיא שאין ברצונו לצאת ידי"ח ע"י התפילה, וממילא עדיין לא יצא אף את הדאורייתא, וכמ"ש י"ל גם כאן, דכיון שכן נהגו, הרי דהוי כאילו התנה להדיא שלא לצאת ידי"ח ע"י האמירה בעל פה או ביחיד.

עוד היה אפשר לומר דאמירת הפסוקים אינו מדין קריאה אלא מדין פרסומי ניסא, אבל מלשון הבית יוסף משמע דהוא דין דקריאה ויוצאים בו ידי"ח.

[וכן בעיקר הדין יש חולקין שאפשר לקיים הידור מצוה אף לאחר שקיים המצוה גופא, ולכן שפיר יש לשמוע אח"כ מהשליח ציבור].

ולגבי הפסוק כי מרדכי היהודי יש להזהר לחזור ולשמעו מפי הש"ץ ובפרט אם אין לו מגילה כשרה, דיי"א דהפסוק האחרון אם אמרו בע"פ ה"ה מעכב וכמוש"כ לעיל.

עוד יש להזהר באמירת הפסוקים, שלא להתחיל אמירת הפסוק קודם שסיים הש"ץ את הפסוק הקודם לו.

שערי הלכה: פורים

יג

עשרת בני המן

נהגו לקרא עשרת בני המן בנשימה אחת, לומר שבבת אחת יצאה נשמתן (תר"ץ סט"ג) וי"א דהא מעכב (ראבי"ה) אבל לא החמירו כן.

וכתב בכף החיים שיש להזהר בעת הקריאה שלא לקראותו בעל פה. דלכתחילה יש להדר לומר הכל מתוך הכתב, ולכן כאשר קוראים מבפנים יש להזהר לומר כל ואת להבן ששייך לו, ולא מבן אחר, דבכה"ג מקרי אמירה בעל פה. כיון שאינו עולה על פסוק זה. וכגון הוואת של ארידי לומר על ויזתא וכד' וכמו"כ יש להזהר שיאמר כראוי את הניקוד של שמות הבני המן.

יש לדון כשיש לאדם ב' אפשרויות. לומר בנשימה אחת וע"י כן יהיה חלק בעל פה או לומר הכל מתוך הכתב שלא בנשימה אחת מהן עדיף, ובפשטות עדיף שיאמר בכתב מאשר בעל פה, וכן הורה מרן הגרי"ט אלישיב שליט"א, אבל עיי' בספר ברכת רפאל (וואלוז'ין) דאפשר דאכן עדיף הנשימה אחת מהבדיעבד של קראה בעל פה, דבעל פה עכ"פ יצא בדיעבד, משא"כ אם לא יאמרו בנשימה אחת הרי ס"ל לראבי"ה דלא יצא ידי"ח.

ויש להבין מה טעם נהגו שכל הציבור אומרים העשרת בני המן, ואמאי לא סגי באמירת הש"ץ והציבור שומעים ויוצאים ע"י שומע כעונה, מאחר ואינם בתוך ד' הפסוקים, ויש אומרים דשייך בזה הסברא שכתב בעל הצפנת פענח [הראגטשובר] דע"י שומע כעונה אפשר להוציא רק את התיבות, אבל מציאות א"א להוציא, וא"כ אף כשהש"ץ אומרו בנשימה אחת מ"מ א"א להוציא את הנשימה אחת. ויש אומרים שזה תליא בחקירה מהו שומע כעונה אם אמירת האומר מתייחס לשומע. וא"כ גם הנשימה אחת מתייחס אליו, או דרק האמירה ע"י השמיעה כאילו אמרו בעצמו, אא"כ הנשימה אחת אין מתייחס לשומע.

עוד טעם כתבו שיאמרו כל אחד בעצמו, לפי דבעשרת בני המן מרומז הענין דמחיית עמלק, ומשום כן אומרים אותו על אחד בעצמו בפיו, כי זכור הוא בפה.

יש להזהר באמירת ואת שאומרים במהירות שלא יהא נראה כאמירת ות.

ברכת הרב את ריבנו

לאחר קריאת המגילה מברכים ברכת הרב את ריבנו, וברכה זו תקנו לומר רק בציבור ולא ביחיד, ומשום כן הקורא בביתו לאחרים לא יברך ברכה זו.

שערי הלכה: פורים

יד

וכשקוראים לפני עשרה נשים. אף דלגבי קריאה שלא בזמנה יש להם דין ציבור, מ"מ לגבי ברכה זו נהגו שאין להן שם ציבור וי"א דיש להן שם ציבור ואפשר לברך ברכה זו, אך לא נהגו כן, ויש שכתבו שיברכו ללא שם ומלכות.

הגדרת הברכה

האחרונים דנו בהגדרת ברכה זו שלאחריה, כי ברוב ברכות המצוות לא מצאנו כי אם ברכה לפניה ולא ברכה לאחריה חוץ מברכת התורה, וכתב הלבוש דאכן ברכת הרב את ריבנו אינו ברכה על המגילה. אלא ברכת השבח על הנס, וכתב דאם היה ברכה על המגילה, לא היתה פותחת בברוך דהו"ל ברכה הסמוכה לחברתה לברכה שלפני המגילה. וכמו ברכת ישתבח שהיא ברכה אחרונה דפסוקי דזמרה, ויהללך שהיא ברכה אחרונה דהלל. דאינו פותחת בברוך משום דישתבח הוא סמוכה לברכת ברוך שאמר, ויהללך הוא סמוכה לברכה שלפני הלל, וזו שפותחת בברוך על כרחך דהוי ברכה על הנס.

ובספר נוהג כצאן יוסף הביא דברי הלבוש. וכתב דאישתמיטה מש"כ התוס' בפרק ערבי פסחים (ק"ד: ד"ה כל הברכות), דמשמע שם שהוא ברכה אחרונה. ועוד דמה יאמר בברכת אשר נתן לנו תורת אמת דאחרי קריאת התורה, דמודה הלבוש דהוא ברכה אחרונה כמוש"כ הלבוש (סימן מ"ז), וגם היא מתחילת בברוך, ואין להוכיח מישתבח ויהללך, דכל אחת נתיסדה ונתקנה לפי נוסחה.

וכתב דנפק"מ במקום שלא נזדמן לו מגילה כשירה. ולא יוכל לקרוא את המגילה כלל. אם יוכל לברך ברכה זו, דאם היא ברכה אחרונה. האידך יברכה כל עוד ולא קיים את המצוה שנתוסדה עליה. אבל אם הוא ברכת הנס, יוכל לברך בכל אופן, ולכאורה יש לדחות, דאף דהו"ל על הנס. מ"מ לא תקנוה רק לאחר קריאת המגילה.

ועוד נפק"מ י"ל אם שח בין קריאת לברכה דאם היא ברכה על הקריאה, אם הפסיק הפסיד את הברכה, אבל אם היא ברכת השבח, לא הפסיד הברכה, וכתבו הפוסקים דבדיעבד אידך אפשר לברך הברכה אף בשם, בספר יוסף חומץ כתב ג"כ דברכה שלאחריה אין עיקר תיקונה על המגילה אלא על הנס, אבל באבודרהם כתב דהיא ברכה על הקריאה.

ונהגו לומר אשר הניא בלילה לאחר קריאת המגילה (מחבר).

פרק ב' – המחויבים בה

חיוב הנשים

אמרו בגמ' דאף הנשים מחויבות בקריאת המגילה, לפי שאף הן היו באותו הנס, ובביאור הא דאף הן היו באותו הנס, נחלקו הראשונים הרשב"ם ס"ל דהכונה הוא שעל ידן היה הנס, ע"י אסתר המלכה. והתוס' ס"ל דהכונה הוא בפשיטת שגם הן היו בגזירת הכליה של המן וגם הן ניצלו באותו זמן.

לכתחילה טוב שהאשה תלך לבית הכנסת לשמוע קריאת המגילה כדי שיהיה השמיעה בציבור, ואף באופן דאין יכולה לילך. מחמת שהיא מטופלת בבנים, תלך לאחר מכן למנין שעושים לנשים ועדיף מאחר שיקרא לה בעלה בבית, משום דלפעמים אין הבעל בקי בנקודות, ויש תיבות שהניקוד מעכב בהם, ועוד, דהנה הרמ"א (תר"צ ס"ח) הביא צד דנשים ביחד יש להן דין ציבור לגבי פרסומי ניסא (נפק"מ בקריאה שלא בזמנה) וא"כ יהיה לה הדין דשמיעה בציבור וכתב הפמ"ג שיש להדר שיהיה לאשה מגילה כשרה לפנייה. כדי שיוכלו לשמוע כראוי קריאת המגילה.

הגדרת חיוב ונוסח הברכה בנשים

והנה מי שכבר יצא ידי"ח קריאת המגילה והיא קורא לנשים בלבד, כתב המ"ב (תרצ"ב סק"א) וכשהוא מברך לנשים, טוב שיברך לשמוע מגילה. כי יש פוסקים שס"ל דאשה אינה חייבת בקריאה רק בשמיעה, וכן הוא שיטת הבה"ג (הובא בתוס' ערכין דף ג).

ובטעם החילוק בין אנשים לנשים כתבו המרחשת ועוד אחרונים, לפי שבקריאת המגילה כלול ב' דינים, דין אחד הוא פרסום הנס, ועוד יש בקריאת המגילה ענין מחית עמלק, וכתב דדין הקריאה הוא מדין מחיית עמלק, ומשום פרסום הנס תקנו רק את השמיעה, ולגבי נשים נחלקו הפוסקים אם הן מחויבות במחית עמלק, ומשו"ה נשאר להן רק דין פרסומי ניסא, הרי שיש להן רק דין שמיעה, ומשום כן כתב הרמ"א (תרפ"ט ס"ב) וי"א שאם האשה קוראה לעצמה מברכת לשמוע מגילה, שאינה חייבת בקריאה, ובמ"ב כתב (ס"ק ח') דמברכת לשמוע מקרא מגילה.

וחידש המרחשת עפ"י יסוד זה דאשה אין יכולה להוציא אנשים, לפי דהאנשים יש להם ב' חיובים בקריאה, והאשה רק חיוב אחד, ואין יכולה להוציא אותו חיוב מחיית עמלק.

איסור אכילה

והנה משום שנשים מחויבות ג"כ בקריאת המגילה, יש להשתדל שלא תאכלו קודם הקריאה, אך מותר להן לטעום משהו.

חיוב חינוך בקטנים

כתב המחבר (תרפ"ט) הכל חייבים בקריאתו אנשים ונשים וכו' ומחנכים את הקטנים לקראו. אולם בסעיף ו' כתב המחבר, מנהג טוב להביא קטנים וקטנות לשמוע מקרא מגילה, ולכאורה יש סתירה בדבר, וכתב הביה"ל לבאר. דמש"כ המחבר בסעיף א' הכונה לעצם דין חיוב חינוך הקטנים, דיש תמיד חיוב חינוך. ומש"כ בסעיף ו' מנהג טוב הכונה דמצד מצות חינוך היה יוצא ידי"ח אם היה קורא לפניהם בביתם, אבל כדי לפרסם הנס ביותר נהגו להביאם לביהמ"ד שישמעו בציבור כדי לחנכם שגם בגדלותם ישמעו את המגילה בציבור.

ויש להקפיד לחנכם לבא לביהכנ"ס גם ביום, וביותר יש להקפיד ע"ז ביום, דביום חיובו גדול מהלילה.

וכתב הגר"מ שטרנבוך בשם הגר"א דיש חיוב מיוחד בחינוך הקטנים, דמה שכתוב וזכרם לא יסוף מזרעם. הכוונה לקטנים. וא"כ יש כאן חיוב מיוחד יותר ממצות החינוך הרגילה.

עוד ענין יש בחיוב הקטנים, דהנה התוס' כתבו (מגילה דף כ"ד ד"ה אבל) דלר' יהודה מה שקטן יכול להוציא את הגדול ידי"ח בקריאת המגילה, כמו ששנינו (פ"ב דמגילה) לפי שטף ונשים היו בספק דלהרוג ולהשמיד, לפיכך עשהו רבי יהודה כגדול, ויכול להוציא אף את הגדול, ולכן יש יותר חיוב להבאים.

אולם יש לעיין בסברא זו סוהנה בפסחים מצאנו דר' יהודה ס"ל דקטן פטור מד' כוסות. וכתב הרשב"ם דטעמו משום דקטן פטור מן המצוות, ואמאי לא אמרינן דהם חייבם משום אף הם היו באותו הנס, וכן יש לדון לדעת הרמב"ם שהעתיק את הטעם דאף הן היו באותו הנס גבי קטנים רק לגבי חיוב קריאת המגילה, ולא לגבי החיוב דארבעה כוסות ומאי שנא הא מהא. וכתבו האחרונים לבאר, דהנה בבאור שאף הם היו באותו הנס הבאנו לעיל מח' הראשונים אם הכונה שגם הם נצלו, או שעיקר הנס בא על ידם. ויש לומר דרבי יהודה ס"ל כהטעם דאך הן היו באותו הנס הכונה דעיקר הנס נעשה ע"י, וא"כ שפיר יש לחלק בין פורים לד' כוסות, דיציא מצרים לא בא ע"י הקטנים, והם רק ניצלו בעת הנס. ומשו"ה לא שייך לומר שם

שערי הלכה: פורים

יז

שאף הם היו באותו הנס, אבל בפורים איתא במדרש דמרדכי קיבץ כ"ב רבבות תינוקות של בית רבן, ועל ידם בא הנס. דהם בכו בלילה, ושאל השי"ת מה קול הצאן שאני שומע, ואמרו לפניו מלאכי השרת, לא קול הצאן הוא אלא קול ילדי ישראל שנגזר עליהם כליה. מיד נהפך השי"ת ממידת הדין למידת הרחמים ובטלה הגערה. ועפ"ז מבואר שפיר דעתו של רבי יהודה. דרק במגילה יש חיוב לקטן ולא בפסח, וכמו"כ יש ליישב שיטת הרמב"ם מה שכתב טעמא דאף הם היו באותו הנס רק בפורים ולא בפסח.

ולגבי ההבאה לביהמ"ד כתב הביה"ל דהידור זה הוא בדוקא על קטנים שהגיעו לחינוך, אבל קטנים ביותר שמבלבלין את השומעים אין להביאם.

יש לדון כשצריכים להשאיר בבית שומר עם הקטנים ולאחר מכן יקראו בפני השומר, אם עדיף להשאיר שם קטן בן עשר שנה וכד', שכבר הגיע לחינוך כדי שהנשים יוכלו ללכת לביהמ"ד אל להיף, וראיתי בשו"ת משנה הלכות שכתב שעדיף שהנשים ילכו לביהמ"ד והקטן ישמע אח"כ בבית. דהם מחויבות בדינא ולא רק מדין חינוך, אבל ראיתי פוסקים אחרים שכתבו שעדיף שהקטן ילך לביהמ"ד יותר מהאשה, כיון דהאשה הו"ל רק חובת שמיעה והקטן חיובו בקריאה, ומשו"ה עדיף שהקטן ילך לביהמ"ד ואח"כ יקרא לנשים.

דין מי שאין לו מגילה כשרה

מי שאין לו מגילה כשרה בפורים כגון הנמצא בבית רפואה מרוחק יל"ד מה יעשה, ואם יש לו חומש מבואר בשו"ע שיקרא בדיעבד מתוך החומש בלא ברכה, ויש לדון מה הדין במקום שגם חומש אין לו. וראיתי בספר הרוקח שכתב, אם אין לו מגילה כשרה יקרא מחומש דהוי כזכר לדבר כמו שאמרו בגמ' לגבי ענינים אחרים, ואם אין לו חומש יאמר הלל דאמרו אמאי אין אומרים הלל בפורים. משום דבקריאתה זהו הלולא וא"כ אם אינו קורא את המגילה בידי אתי עליו חיוב ההלל, וכ"כ המאירי.

אבל יש ראשונים שכתבו שלא יאמר ההלל. לפי שיש עוד ישובים בגמ' שם. ועוד טעם כתב, דלא תקנו את ההלל אלא על ניסים שלמעלה מדרך הטבע, ולא על הניסים שבתוך הטבע.

למעשה לא נהגו לומר הלל.

שערי הלכה: פורים

יח

אם קריאת המגילה דוחה קרי"ש ותפילה בזמנה

יש לדון אדם שנתאחר לקום בפורים בשחרית ובא לביהמדר"ר קודם קריאת המגילה, והוא כמה דקות קודם זמן קרי"ש. ולאחר מכן לא ימצא מנין לקריאת המגילה, אם עדיף לקרוא המגילה בעשרה אף שיפסיד זמן קריאת שמע ותפילה, או עדיף לקרוא קריאת שמע ולהתפלל בזמנו ואח"כ יקרא המגילה ביחידות.

והנה חז"ל אמרו (מגילה ג'). מבטלין תלמוד תורה מפני קריאת המגילה, וכתב המחבר (תרפ"ז ס"ב) קל וחומר לשאר מצוות של תורה שכולם נדחים מפני מקרא מגילה שאין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפנוי חוץ ממת מצוה.

וכתב הרמ"א, וכל זה לא איירי אלא אם איכא שהות לעשות שניהם אבל אם אי אפשר לעשות שניהם אין שום מצוה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה, ועפ"ז יש לו להקדים לקרוא קרי"ש. דקה"ש דאורייתא עדיף ממקרא מגילה.

ובטעם הדבר דהכל נדחין מפני קריאת המגילה כתב הט"ז משום דפרסומי ניסא עדיף.

וראיתי מביאים דפסקי תוס' (ערכין) והתרומת הדשן והמאירי כתבו דשאר מצוות נדחין מפני מקרא מגילה אף בליכא שהות לקיים שניהם, דחכמים יכולים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, וכ"כ הט"ז דמקרא מגילה עדיף דהוי מצוה מדבר קבלה, וכן הביא המשנ"ב שיטת הגר"א. דבכל אופן מקרא מגילה עדיף.

ולהלכה יש לקרות קריאת שמע מקודם, ואם אין שהות ביום לעשות ב' המצות מבטלין מקרא מגילה. אך יש ללמוד מהשיטות הפוסקים האחרים עד כמה יש להזדרז לקריאת המגילה.

ולגבי זמן תפילה דהוי רק דין דרבנן, אפשר דבכה"ג קריאת המגילה בציבור עדיף מתפילה בזמנו, וצ"ב.

פרק ג' – דיני המוציא אחרים ידי חובתו

דין הקורא פעם שניה לאנשים מי מברך

הקורא לחולה ולזקן לאחר שיצא ידי חובתו, אע"פ שיצא מוציא וכמוש"כ המחבר (סימן תרצ"ב ס"ג) אע"פ שיצא כבר מברך להוציא את אחר ידי חובתו, הרי דאפשר להוציא אף דכבר יצא.

שערי הלכה: פורים

ט

ויש לדון מי יברך על קריאת המגילה, אם הקורא או השומע. והנה המחבר כתב דאפשר להוציא גם את הברכה, אבל המ"ב (סק"ב) כתב ומ"מ יש פוסקים דסוברים לענין ברכה אם יודעים בעצמם לברך יברכו בעצמם כיון שכבר יצא בקריאה, ומנהג העולם להקל בכל גונא.

המשנ"ב ציין לסימן תקפ"ב (סק"ה) וכונתו דשם הנידון הכא לגבי מי שכבר יצא ידי"ח תקיעת שופר ותוקע לאחרים. מי יברך את הברכה, וכתב הרמ"א דהתוקע מברך ב' הברכות, וכתב המ"ב, שהאחרונים העלו דבאופן זה שכבר יצא התוקע בעצמו, טוב יותר שיברכו השומעים בעצמם ב' הברכות, ובטעם שיטה זו כתב התרומת הדשן ב' סברות, האחד משום דמברכים לשמוע קול שופר, ומשו"ה עדיף שהשומע יברך, ועוד דכיון דכבר יצא עדיף שיברך השומע. וכתב שם המ"ב, ומנהג העולם להקל להוציאם בכל גווי ואין למחות בהם כי כן הוא עיקר מדינא כמוש"כ הפר"ח והגר"א.

ובפשטות שני הדינים שוים. דבשניהם עדיף שיברכו השומעים אך נהגו העולם שהמוציא מברך אכן יש לומר דבקריאת המגילה יש יותר סברא דהמוציא מברך מאשר לגבי שופר. משום דבשופר יש ב' סברות אמאי יברך השומע. וא' מהם הוא לפי שמברכים לשמוע קול שופר. וא"כ במגילה שמברכים על מקרא מגילה, הרי דיש סברא הפוכה, דהדין קריאה, הוא על הקורא לברך.

וכשמדייקין בלשון המ"ב חזינן דיש חילוק ביניהם, כי לגבי תקיעת שופר כתב רק ואין למחות בהם, משמע דבאמת יש לנהוג שהשומע יברך אלא שאין למחות בהם, אבל בהלכות מגילה לא הביא ענין זה דאין למחות בהם, ומשמע דבמגילה יש יותר סברא שהקורא יברך.

ויש שכתבו דאף דהקורא מברך, היינו רק לגבי ב' הברכות הראשונות, אבל ברכת שהחיינו יברך השומע בעצמו. וכן משמע בלשון הבאר היטיב שכתב (ס"ק ו') אבל לא יברך שהחיינו, וכבר תמהו עליו האחרונים מהו הטעם שלא יברך שהחיינו, וכתבו האחרונים לבאר, דכוונתו הוא שלא יברך הקורא שהחיינו כי אם השומע, כיון שהיא השמחה שלו.

הקורא לאחרים קודם שיצא לעצמו ואין שם עשרה, יש לו לכיין שאין ברצונו לצאת ידי"ח כיון דלכתחילה צריך להיות הקריאה בעשרה. ולכן עדיף שיצא ידי"ח השמיעה בציבור.

שערי הלכה: פורים

כ

הקורא לנשים מי מברך

במנחת יצחק האריך אם כשאדם מוציא את האשה יברך הקורא או השומעת (עי' ח"ג סי' נ"ג – נ"ד) ומסיק שהאשה תברך לעצמה, ושאני מהקורא לפני אנשים הוא, דכבר כתבנו דגם שופר מה שהתוקע מברך הוי רק בדיעבד ושאני ממגילה, לפי דשם נוסף הטעם דמברכים לשמוע קול שופר, וא"כ הו"ל באשה דעיקר מצותה הוא השמיעה ומברכת לשמוע מקרא מגילה, הרי דלכתחילה יש להדר שהשומעת תברך וכן ראוי לנהוג.

ואם יש שם כמה נשים כתב המנח"י דגם בכה"ג תברך כל אחת לבדה ולא תוציא אחת את כל הנשים, אבל יש שכתבו דכאשר יש כמה נשים יברך בכה"ג הקורא, דהנה ההלכה היא שהקורא את המגילה ודילג תיבה אחת לא יצא. וכמושכ"ת (סימן תר"צ ס"ו) דאפשר להשלים התיבות בעל פה, אם אם אין משלימים אזי אין יוצאים ידי"ח והנה אצל נשים יתכן ע"י הפרעת התינוקות שידלגו עלי ידי זה שמיעת תיבה אחת. ואם תברך כל אחת לעצמה נמצאת מברכת לבטלה, ומשום כן עדיף שהקורא יברך לכל הנשים לפי שהוא מוציא כמה נשים, ובודאי שאחת מן הנשים תשמע את כל קריאת המגילה.

יש הרבה שנהגו שהנשים מברכות לעצמן אף ביש שם עשרה נשים, ויש שנהגו שאשה אחת תוציא את השאר, ולא נבא להכריע בדבר וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו ובפשטות נוהגים שכ"א תברך לעצמה.

ההברה

השומע את קריאת המגילה מאחד שאומר את התיבות בהברה אחרת, כתב באגר"מ (או"ח ח"ג ה') ובקה"י שיצא ידי"ח והוכיחו את הדבר בכמה ראיות. וכתב הקה"י שמעולם לא שמענו שאנשי פולין שיש להם הברה אחרת מאנשי ליטא, שיקפידו שלא לצאת ידי"ח מאנשי ליטא או להיפך, וכך יש לנהוג, וע"י משי"כ בהלכ' שבת זכור עוד צד להקל.

אם בן כרך יכול להוציא בן עיר

יש לדון מהו הדין באחד שנסע מבני ברק לירושלים ודעתו לחזור לבני ברק לחג הפורים אבל בליל י"ד בשקיעה"ח עדיין תהיה בירושלים עיה"ק, ורק לאחר כשעתיים תצא משם ותבא לבני ברק אם יש להדין בן כרך או בן עיר.

והנה בדין בן עיר ובן כרך רבו השאלות עד למאוד. ואכמ"ל, אך בזה שהיה בדעתה שלא לשהות שם כלל בעלוה"ש יש לו לנהוג דין פורים בי"ד ויכול לקרות במקום שרוצה.

אלא דיש לדון אם בן כרך יוכל להוציאו והשאלה היא כי כדי שיוכל האדם להוציא את האחר צריך הוא להיות מחויב בדבר ואילו בן כרך אינו מחויב ביום י"ד וא"כ יש לדון אי מקרי מחויב בדבר, ודינו בזה הפוסקים הרבה, י"א דעיקרי מחויב בדבר. דמחויב הוא בחיוב הפורים אלא דהוא ביום אחר, אבל המ"ב פסק דמקרי אינו מחויב בדבר, לפי שביום אינו נותן חיובו, ומשו"ה אינו יכול להוציאו.

וע' בשו"ת הר צבי שהוכיח מדברי רש"י בתחילת מגילה (דף ב' במתניי) דאפשר להוציא, דכתב לגבי בני הכפרים שהיו נכנסים ביום הכניסה שהענין היה לפי שאינם בקיאים בקריאה, וצריכים שיקראנה להם אחד מבני העיר וכו'. הרי שאף שכן העיר אינו מחויב במצוות היום, אעפ"כ יכול הוא להוציא את בני הכפרים דשפיר מקרי מחויב בדבר³, אבל המ"ב כתב להחמיר והביא דהפמ"ג כתב דבדיעבד יצא, וא"כ טוב שתשמע את המגילה בעיר המחויבת בי"ד.

דיני הנהגת השומע, אם יאמר בפיו או לאו

כתב המחבר (סימן תרפ"ט ס"ב) אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו. דהשמע כעונה ומקור הדין דשומע כעונה היא מהסוגי (סוכה דף לח) דקיי"ל דהשומע כעונה.

והנה ישנם האומרים את התיבות יחד עם הש"ץ בלחש, ויש לדעת אי שפיר דמי למעבד הכי אם טוב שישמע רק מפי הש"ץ. או דאפשר גם לאמרו בעצמו. ויש בדבר כמה חששות כמו שנפרט בע"ה אחת לאחת.

מי שאין בידו מגילה כשרה

כתב המחבר (סימן תר"ץ ס"ד) מי שתופס בידו מגילה שאינה כשרה, לא יקרא עם הש"ץ אלא שומע ושותק, ויש לדון דמאחר דס"ל שומע כעונה א"כ מה איכפת לן מה שהוא גם אומרו בפיו, ואין לומר משום דתרי קלי לא משתמע וא"כ אינו שומע את

³ . ועיי"ש עוד מש"כ לגבי ספירת העומר. בא' שבשנה זו שוב אין יכול להספור מחמת שלילה א' לא ספר, אי מקרי מחויב בדבר מחמת השנה הבאה.

שערי הלכה: פורים

כב

הש"ץ דבמגילה כבר אמרו דליכא חשש זה איידי דחביבא ליה ה"ה שמעו ודין זה שייך בפשטות גם כלפי השומע מעצמו ומהש"ץ ולא רק בשומע מפי שני אנשים.

וכתב המ"ב שני טעמים. טעם אחד הוא דשמא יתן השומע לבו לזה הקורא מתוך החומש ולא לש"ץ ולפי טעם זה אם קורא רק לאדם אחד רשאי לקרוא עם הקורא מתוך מגילה פסול או חומש.

וכתב דיש מחמירין בכל גווני משום הטעם השני שכתב הרשב"א לפי שנותן דעתו לקריאתו ואינו משגיח למה שאומר הש"ץ כיון שעוסק בקריאתה, ולכן יש להזהר שלא לומר בפיו אלא ישמע מהש"ץ, ולפי"ז גם בדי הפסוקים יכוין שלא לצאת בעצמו אלא ליצא ידי"ח ע"י הש"ץ, דאף דבדיעבד יוצאים כשאומרים מקצת בעל פה, מ"מ אין צריכין לעשות הלכתחילה.

הרי דמי שאין בידו מגילה כשרה לא יאמר כלל בפיו את המגילה אלא ישמע מן הש"ץ, אבל ע"י במטה משה (הלכות קריאת התורה) דאחד האומר עם הש"ץ, ע"י כן הרי הוא מכוין יותר לאמירת הש"ץ וא"כ לכאורה על פי דבריו גם ביש לו חומש יוכל לומר יחד עם הש"ץ דודאי דכיון לש"ץ. ואפשר דדבריו איירי רק בקורא בלחש, אבל הכא דאיירי כקורא קצת בקול גם המטה משה מודה דאין מכוונים, וע"י בפמ"ג שכתב דגם האומר בלחש יש חשש שיכוין לצאת ידי"ח ע"י אמירתו ולא בקריאת הש"ץ.

מי שיש בידו מגילה כשרה

יש לדון במה שיש בידו מגילה כשרה אם יאמרו בפיו, דהכא לא שייך טעמא דהרשב"א שיכוין לצאת מעצמו, דמה איכפת לן מהא, מאחר דבלא"ה יש בידו מגילה כשרה.

אלא דעדיין שייך כאן הטעם הראשון דיפריע לזה שיושב על ידו, וכ"כ המ"ב דטעם זה שייך גם במי שיש בידו מגילה כשרה. אלא דלכך יש עצה שיכוין להוציא את מי שירצה לשמוע ממנו.

אם צריך שישמיע לאזניו

ולכאורה יש עצה שיקרא המגילה בלחש, אלא דעדיין יש לדון דהא לכתחילה צריך שישמיע הקורא את המגילה לאזניו. ויש לדון מה הדין בדיעבד.

שערי הלכה: פורים

כג

הדין הוא דהשומע מן החרש לא יצא, ובטעם הדבר כתב הב"י ב' טעמים. אחד דהקורא ולא השמיע לאזניו לא יצא ומשו"ה א"א לצאת ע"י החרש, והא דהכא שאני מכל המצוות משום דפרסומי ניסא שאני והחמירו בו ביותר. אבל הב"י דחה טעם זה. והוכיח בכמה ראיות דגם אם לא השמיע לאזניו יצא. ומה שאין יוצאים ע"י החרש הוא משום דאינו כלל בר שמיעה, אבל בר שמיעה שלא השמיע לאזניו יצא.

וכתב המ"ב (סק"ה) ואע"ג דבעלמא קי"ל דאם לא השמיע לאזניו יצא הכא לענין קריאת המגילה שהוא משום פרסומי ניסא החמירו בו ביותר דהשמיע לאזניו הוא לעיכובא. וכתב בשעה"צ (אות טק) ולפי"ז מי שקורא את המגילה לעצמו צריך ליזהר מאוד שישמיע לאזניו דאל"ה אפילו בדיעבד לא יצא, ולכאורה צ"ב דבריו. כי המעיין בבית יוסף יראה דלמסקנא מה שהשומע מפי החרש לא יצא לא הוי משום החסרון בהשמיע לאזניו, אלא משום דהחרש לא הוי בר שמיעה. וא"כ צ"ע מהו מקורו של המ"ב. אכן לכתחילה יש להקפיד שיהיה משמיע לאזנו, אבל בדיעבד יצא.

הניקוד

עוד סברא יש לומר שלא יאמרו עם הש"ץ את המגילה, משום דלכתחילה יש לקרוא את המגילה בציבור, ויש לדון אם כשהאדם קורא את המגילה בעצמו חסר בדין הציבור, ויש לדון בדבר מפני כמה טעמים.

ויש נפק"מ אף לגבי בדיעבד, והוא כשחל יום הפורים (דמוקפים) בשבת ומקדימים את הקריאה ליום הקודם דנחשב קריאה שלא בזמנה שאין קוראים אלא בעשרה, וא"כ יש לדון בקורא בתוך המגילה הכשרה שלפניו אם חסר בדין הציבור או לא.

ואומרים בשם הגרי"ז סאלביציק זצ"ל דאם קרוא מעצמו חסר בדין הציבור. והיה חושש בדבר בכל שנה, לפי ששיטת הרי"ף דצריך בכל שנה קריאה בעשרה, אף בקורא בזמנה.

אבל החזו"א ס"ל דדין עשרה אינו רק באחד קורא ותשעה שומעים, אלא אפילו כשכל העשרה אומרים יחד, מקרי קריאה בציבור, והוכיח כן ממה שאמרו שהקורא להגיה אם כיון לבו לצאת יצא ידי"ח, וזה פשוט דלא אמרי באופן דהציבור לא המתין עליו עד שיסיים לכתוב את כל המגילה, ואעפ"כ חזינן דיצא ידי"ח, הרי דכיון שהתחיל בעשרה מקרי קריאה בציבור, וכן הוכיח הדבר מדין תפילה בציבור, דכולם מתחילים כאחד שמו"ע. ולאחר מכן כל אחד מתפלל כפי נוסחו וכוונתו. ואין

שערי הלכה: פורים

כד

אומרים התפילה ביחד, הרי שציבור הכונה מה שנאספים עשרה ואומרים יחד, ומשום כן אפשר לאומרו עם הש"ץ ועדיין נקרא בציבור.

אלא דיש לדון דאף אם חסר בדין הציבור מ"מ אכתי מקרי דיצא ידי"ח ע"י שמיעתו מהש"ץ. דאף דאמרו בעצמו. מ"מ אכתי שמעו גם מהש"ץ. וכן חזינן דעת הרשב"א דכתב דכאשר אין לו מגילה כשרה לא יקרא בפיו דיוצא ע"י עצמו, ומשמע דביש לפניו מגילה כשרה, שפיר יצא ידי"ח בפ"ג הרי לנו הוכחה דבפ"ד מקרי ציבור, או דאין חסר בשמיעה מהש"ץ.

אמנם הגרי"ז ס"ל דמקרי שומע מפי עצמו ולא מהש"ץ, ולכן החמיר שלא לומר התיבות בעצמו אף מתוך מגילה כשרה.

שאלה זה תליא במח' הידוע מהו שומע כעונה, אם שומע כעונה הכוונה דאמירתו של האומר מתייחסת אל השומע, דכל מה שאמר העונה הרי הוא מתייחס לשומע, אך אפשר דאין מתייחס כי אם האמירה, דשמיעתו נחשבת כאמירה, ותו לא מידי.

ויש מפרשים דהנפק"מ אם אפשר לצאת על ידי שומע כעונה הדין אמירת עשרת בני המן בנשימה אחת, דאם היא רק שומע דינו כאמירה, מכל מקום עדיין חסר בנשימה אחת, אך אם את האמירה של העונה המתייחב להשומע, והו"ל כאילו הוא עומד במקום העונה, א"כ יוצאים ידי"ח גם ענין הנשימה אחת.

וגם נידון דידן יש לומר דתלוי בהנ"ל אם בשעה שאומר האדם מפיו שייך שיהיה גם שומע כעונה, אם אינו תרתי דסתרי, דהגרי"ז ס"ל דהו"ל תרתי דסתרי וערבוב קולות. משום דס"ל דשומע כעונה הוי כאילו השומע אמרו בפיו. ומאחר דהוא ג"כ אומרו הרי יש כאן תרתי דסתרי. אך החזו"א ס"ל דהמצב מתייחס ולא דהוי כאומר. א"כ שפיר אפשר לצאת מהש"ץ אף באומרו בעצמו. וא"כ שפיר איכא דין ציבור.

אמנם לכאורה יש לדון, דאף דנימא דהוי כאומר בעצמו. מ"מ אין כאן סתירה, דשני הדיבורים שוים זה לזה, דבשלמא כשיחיד רוצה לצאת ידי"ח ברכה כשאומר תהילים וכו' אפשר דיש כאן ענין תרתי דסתרי משא"כ כששני הדיבורים שוים.

למעשה

ומשום כל הוי חששות, היה נראה דלא יאמר כלל בפיו, אכן בהיותי בארץ ישראל שאלתי את פי מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ואמר לי שדעתו היא שעדיף שיאמר בפיו,

שערי הלכה: פורים

כה

דאס לא יאמר בפיו יש לחשוש שמא יסיח דעתו באמצע הקריאה (זיך פאר'חלומען) ומצוי הדבר בליל פורים כשעדיין נמצאים בתענית, ועיי כן לא ישמע תיבה אחת מהש"ץ. ומשו"ה עדיף שיאמרו בפיו, ועיי כן יוכל ג"כ לשמוע שפיר מהש"ץ ועכ"פ יצא בדיעבד, אך אם לא ישמע לקריאת הש"ץ יש לחשוש שלא יצא כלל ידי"ח, וכ"כ בנימוקי או"ח (לבעל המנחת אלעזר) [ועיי בליקוטי יושר מה שכבר דן לגבי הנשים, האיך יתכן שישמעו לכל המגילה ולא יסיחו דעתן. וא"כ האיך יצאו ידי"ח].

ואף דניחוש לשיטת הגרי"ז דחסר עיי כן בדין ציבור, מ"מ הלא ודאי יצא ידי"ח כשהוא בזמנה אף ביחידות, ועדיף שיצא ביחיד יותר מאשר לא יצא כלל ידי"ח.

וטוב שיאמר קצת בקול ויכוין להוציא כל השומעים השומעים אותו, ויכוין דירצה לצאת מהש"ץ כדי שיצא גם ענין השמיעה בציבור.

ואם אחד אינו רוצה לומר בפיו, עכ"פ יראה לעצמו באצבע כל העת היכן עומד הש"ץ כדי שלא יסיח דעתו באמצע הקריאה.

ויעשה כל אחד כפי טבעו, מה יעשה כדי שבודאי לא ידלג אפילו תיבה אחת.

המסיח דעת באמצע השמיעה

מי שהסיח דעתו באמצע שמיעת קריאת המגילה ולא שמע כראוי מהש"ץ, לא יצא ושיעור היסח הדעת היא שאם היו שואלים אותו היכן עומד הש"ץ, אם היה יכול לענות לשואל לא מיקרי היסח הדעת, אך אם לא ידע להשיב, זהו היסח הדעת.

חציו בשמיעה וחציו באמירה

אם לא שמע תיבה אחת מהש"ץ ישלימנה בעצמו, ולכתחילה יהיה מתוך מגילה כשרה ובדיעבד אף בעל פה יכול לקרותו עד מחצית המגילה.

והקשר האחרונים ממה שאמרו לגבי ברכת המזון דאין אומרים דין שומע כעונה לגבי חצי ברכה, ומשום כן כשאחד אומר חצי ברכה והאחר את החצי השני, וכן הוא לגבי תפילה וא"כ לכאורה מה יועיל עיי השלמת התיבה מאחר דהו"ל חציו באמירה וחציו בשמיעה, ועיי בקהילות יעקב (מסכת ברכות) שהביא קושיא זו.

וכתב ליישב דהחסרון בחצי באמירה וחצי בשמיעה היינו דוקא כשאין כאן אחד שקרא כולו, שאחד אומר חצי אחד והאחר אומר החצי השני. דבכה"ג אין אחד שהיה אצלו כולו בקריאה, אבל במקום שאחד קורא כולו והשני רוצה לצאת ממנו

שערי הלכה: פורים

כו

חלק מזה מהני, ולכן כאן שהש"ץ קורא כולו והוא יוצא בקריאה, ורק השומע שומע מחצה. ובכה"ג שפיר אמרינן שומע כעונה.

ויש שכתבו לחלק דחסרון של מחצה בקריאה ומחצה בשמיעה הוא רק כשבא לצאת ידי"ח ברכה, דלברכה צריך שם ומלכות ומשו"ה א"א לחלקו לשנים, אבל דבר שאין בו שם ומלכות שפיר שייך שיהיה חצי בקריאה וחצי בשמיעה, דיכול הוא להתחלק, ולכן לצאת המגילה אפשר לצאת חצי בשמיעה וחצי בקריאה.

ויש לעיין ממש"כ המג"א (סימן רע"א ובהלכות הלכות פסח), דאם אחד אינו יכול לכוין בקידוש לשמוע כל הקידוש. וכגון באשה, ישמע את השם מהאחד ויצא ידי"ח ושאר נוסח הקידוש יאמר בפיו (עפ"י ביאורו של הגרעק"א), דמי שרוצה לצאת ידי"ח קידוש מקטן בן י"ג שאין ידוע אם הביא ב' שערות, דבדאורייתא א"א לצאת על ידו, וקידוש בליל שבת הוא חיוב מן התורה. וכתב המג"א דיקדש הקטן, והשומע יאמר כל נוסח הקידוש, וישמע התחלת הברכה וסופו מהקטן. וביארו הגרעק"א דהכונה היא דלגבי קידוש הרי אמרו בעצמו, ולגבי השם ומלכות. הו"ל רק דרבנן, וחיובים דרבנן אפשר לצאת ע"י בן י"ג אף שאינו יודע אם הביר ב' שערות משום חזקה דרבא. הרי לנו להדיא דגם בברכה שייך לצאת חצי בשמיעה וחצי באמירה, וא"כ ע"כ צ"ל כביאורו של הקה"י. דכאשר אחד אומר את כל נוסח הברכה בכה"ג ליכא חסרון דחצי בשמיעה וחצי באמירה, ויצא שומע כעונה.

פרק ד' – דין הקריאה בפורים שחל במוצ"ש

איסור הכנה

כתבו הפוסקים דאסור להביא את המגילה לביהמ"ד מבעוד יום, משום איסור הכנה, וכ"כ במחצית השקל (סימן ש"ח), שכאשר חל פורים במוצ"ש אסור להביא את המגילה בשבת מבעו"י אם לא שילמד בו מעט דהו"ל לימוד תורה בשבת.

אבל י"א דהבאה אינו בכלל הכנה, ורק מעשה מקרי הכנה, אבל למעשה נקטו הפוסקים דבכה"ג מקרי הכנה וכ"כ המג"א (הלכות יו"ט) דאסור להביא יין להבדלה או לקידוש מיו"ט לחבירו, הרי דההבאה ממקום לחבירו הרי הוא בכלל איסור הכנה.

ויש שכתבו דלא רק הבאה אסור, אלא גם להוציאו ממקומו להניח על השולחן נמי אסור, ופשוט הוא ואם מותר להביא מבין השמשות דמוצ"ש. יש שכתבו דכיון דאיסור הכנה הוי רק בשבות, משו"ה שרי להביאו, דלא גזרו על שבות בבין

שערי הלכה: פורים

כז

השמשות לצורך מצוה (וכמש"כ המחבר בסימן שמ"ב) אבל י"א דכיון דהמצוה הוי צורך יום מחר. דאינו צורך השבת, מיקרי שבות רחוקה דלא הקילו בו אפילו בין השמשות.

בתשוי מהרש"ג כתב דאיסור הכנה הוא רק מה שמכין בשבת שלא יצטרך להכין במוצאי שבת, ורוצה להרויח זמן במוצ"ש, אבל במקום שאינו יכול להכין במוצאי שבת אין איסור הכנה, שזמן העשייה הוא עכשיו ושרי, ולכן בית מדרש שקוראים בו מיד לאחר מעריב, ולא יהיה סיפק בידו לחזור לביתו להביא את המגילה, דיאחר את הקריאה, דבכה"ג לא מקרי הכנה.

אך אין כל האחרונים מסכימים ליסוד זה. והוכיחו בכמה ראיות דגם בכה"ג שייך איסור הכנה, ולא מן הראוי שילמד בו מעט, דבכה"ג ודאי שרי [ועי' בשו"ת מחזה אליהו באריכות].

קריאת המגילה והבדלה, מי קודם

כתב הרמ"א (תרצ"ג ס"א) ואם חל במוצאי שבת. אומרים ויתן לך וקוראים המגילה ואח"כ מבדילים, וכתב המ"ב דמה שמאחרין את קריאת המגילה, דכל מה שיש לאחר את ההבדלה ביציאת היום מאחרין ליה.

ויש להעיר, דהנה כשחל תשעה באב במוצאי שבת כתב המחבר (סי' תקנ"ו) כשרואה את הנר אומר בורא מאורי האש, והטעם כתב במ"ב בא' מהטעמים, דיברך על המאור כיון שיהנה אח"כ מאורו כשקוראין איכה, ואין לו ליהנות קודם שבמרך עליו, וא"כ יש לדון גם לגבי פורים שחל להיות במוצאי שבת אימתי יברך ברכת בורא מאורי האש, אם יברך קודם קריאת המגילה מחמת אותו טעם שלא יהנה קודם שמברכין עליו.

וראיני שמנהג הספרדים לברך ברכת בורא מאורי האש קודם קריאת המגילה, ומה שלא נהגו כן אצלינו, אפשר דסבירא לן דלסדר ברכת בורא מאורי האש על סדר הכוס עדיף, ושאני בליל ת"ב דאין מבדילין על הכוס במוצ"ש.

והדין דאפוקי יומא מאחרין מצינו גם לגבי נר חנוכה שכתב הרמ"א (תרפ"א סק"ג) דמדליקין נ"ח ואח"כ מבדילין, דאפוקי יומא מאחרין, הרי דאזיל לשיטתו בפורים כמו בחנוכה, אבל צ"ע לדידן דבפורים נהגו לברך קודם הבדלה, ובחנוכה הרבה נוהגים להדליק לאחר הבדלה, והטעם דבחנוכה מבדילין קודם כתב המ"ב (שם סק"ג) דהט"ז ועוד כמה אחרונים עומדים בשיטתו, פליגי על עיקר דינו של המחבר

שערי הלכה: פורים

כח

והרמ"א, וס"ל דמצות הבדלה קודמת לנר חנוכה משום שהיא תדירה, וקיי"ל דתדיר ושאינו תדיר קודם, אבל יש דס"ל דפרסומי ניסא עדיף מתדיר, וא"כ לדין דס"ל כשיטת הט"ז צ"ע אמאי אין מקדימין הבדלה לקריאת המגילה משום תדיר, שהרי הוא עדיף מתדיר.

ועיי"ש במ"ב שכתב, ועיין ביה"ל שכתב דיש דעות בין הראשונים. וע"כ בבית הכנסת אין לשנות המנהג שנהגו להדליק מקודם ואח"כ להבדיל, ובבית דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד. ולכן גם לגבי מגילה יש לומר דכיון שקורין בבית מדרש יש לקרות קודם, אולם אכתי יש לדון אמאי לא כתב כן גם לגבי מגילה דבבית דעביד כמר עביד.

שבתי וראיתי דבדעת תורה למהרש"ם דאכן מש"כ הרמ"א דהבדלה קודמת היינו בבית הכנסת, וגבי יחיד יש לומר דקודם יבדיל ואח"כ יקרא את המגילה, עיי"ש.

בט"ז (סימן תרפ"א) דן בארוכה אמאי יש להקדים להבדיל בחנוכה, וכתב דלא שייך לומר בכה"ג אפוקי יומא עדיפי, דמאחר והוא עומד ומדליק את הנרות. הרי הוא עושה מלאכה ומזה כבר נעשה אפוקי יומא, ולכן לא שייך לאחר הבדלה משום אפוקי יומא, ועפ"ז שפיר יש לחלק בין חנוכה לפורים, דלעולם אפוקי יומא עדיפי, ומשו"ה בפורים שאין עושין שום מלאכה יש לאחר קריאת המגילה, ושאינו בחנוכה דלא שייך ענין זו, ומשו"ה הדיוטין לדינא דתדיר ושאינו תדיר קודם.

ועפ"ז מדויק דברי המ"ב מה שהעתיק בהלכות מגילה רק את הטעם דאפוקי יומא ולא שאר הטעמים דטעם זה שייך הכא לכו"ע.

ויש לדעת דטעמא דהט"ז שייך רק במצוה שהוא מלאכה ולא מסתם מלאכה, ומשו"ה גם אם יצטרך לעשות איזה מלאכה קודם קריאת המגילה, אכתי שייך למימר אפוקי יומא עדיפי, וכן נהגו העולם להקדים המגילה.

עוד סברא יש שלא להבדיל קודם קריאת המגילה, דהא אסור לאכול או לשתות קודם קיום המצוה, ובפרט שתיית משקה המשכר, וא"כ הלא א"י לשתות יין הבדלה קודם קריאת המגילה, ועפ"ז אם אחד מוכרח להבדיל קודם קריאת המגילה, ישתה רק רוב כוס כדי שלא ישתה רביעית, ועוד עצה כתבו האחרונים שישתה מיץ ענבים דאינו משקה המשכר.

[ועפ"י יש להבין אמאי לגבי נר חנוכה שרי לשתות כל הכוס קודם נר חנוכה. דהא אסור לשתות משקה בכה"ג קודם קיום המצוה, ואכמ"ל בזה, דבפורים החמירו יותר מזה].

הלכות משלוח מנות

פרק א' – חיוב השילוח

טעמי המצוה והנפקא מינה ביניהם

אחד ממצוות היום דפורים הוא מצות משלוח מנות. וכמבואר בפסוק, ונתבארו הלכותו בסי' תרצ"ה והנה בטעם מצות משלוח מנות נאמרו ב' טעמים עיקריים בפוסקים. ויש בדבר כמה וכמה נפק"מ. ורוב בשאלה מצויות בדיני משלוח מנות ה"ה תלויים בשאלה זו.

התרומת הדשן כתב דהטעם מה שתקנו חכמים במשלוח מנות הוא כדי שיהיה לחבירו צרכי סעודה ובאמת שעיקר התקנה היה בעבור העניים, אלא שכדי שלא לבייש את מי שאין לו תקנו שיתנו לכולם בשוה (חת"ס).

ובספר מנות הלוי [חברו ר' שלמה אלקבץ בעל הלכה דודי, וחברו כשהיה חתן, בעבור משלוח מנות למיועד להיות חותנן], כתב הטעם כדי להרבות אחוה ורעות ע"י שליחות המנות. ותקנוהו, כי הנה המן אמר לאחשורוש ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים, וכנגד זה תקנו להרבות באחוה ורעות. והנה הפוסקים הביאו שני הטעמים להלכה. (עי' שו"ת חת"ס ת"י קצ"ו וכתב סופר ס"י קמ"א) ויש בדבר כמה וכמה נפק"מ.

אם יוצאים בדבר שאין ראוי לאכילה

בספר מנות הלוי סבירא ליה דיוצאים ידי"ח משלוח מנות גם במה שאינו ראוי לאכילה, לפי שעיקר הטעם הוא להרבות אחוה ורעות, וא"כ אין נפק"מ במה ירבה את האחוה ורעות.

אמנם לשיטת התרוה"ד צריכים בדוקא דבר הראוי לאכילה דזהו עיקר טעם התקנה,

וע"י בספרי השות"ים שאנו מוצאים הרבה הלשון, מה ששלחת לך כמשלוח מנות קושיא או תירוץ, הרי דס"ל כשיטת המנות הלוי.

שערי הלכה: פורים

ל

בזיכה לחבירו מנות ואינו יכול לאכלו היום

עוד נפק"מ י"ל באחד שזיכה לחבירו משלוח מנות ע"י אחר והודיעו על הדבר, אך הוא באופן שאין הזוכה יכול לאכלו היום, כגון דהוי בעיר אחרת וכדו' דמשום אחוה ורעות יש כאן, ומשום סעודה אין כאן, אמנם זאת יש להזהר שעכ"פ יודיעו, דאם אף לא ידע המקבל מהדבר, הרי לא יצא כלל ידי"ח לבי השיטות, ואף דזיכהו ע"י אחר.

וכע"ז יש עוד נפק"מ בשלח לו מאכל שאין יכול לאכלו, [וכגון שהוא מהכשר שאין המקבל אוכלו] דאם טעם המצוה הוא לשלוח לו צרכי הסעודה, לא יצא בכה"ג כיון דאין הלה יכול לאכלה אך אם משום אחוה ורעות יש כאן, מאחר דשלו לו מתנה.

עוד י"ל כע"ז בשולח לו כרגע קודם השקיעה, דא"א לאכלו בשעה מועטת זו עד השקיעה, דמשום סעודה אין כאן. אך משום אחוה ורעות שפיר יש כאן.

והנה המ"ב (סק"כ) כתב, שהמתנה יהיה מין אוכל המבושל ולא בשר חי, דמשלוח מנות הראוי מיד לאכילה משמע, וי"א שכיון דהוא שחוט וראוי לאכול מיד, שו"ר ש"א שהלשון מנות, היינו דבר הראוי לאכול מיד ממש.

ולכאורה היינו דוקא לשי' התרוה"ד דאילו לשיטת המנות הלוי סגי באחוה ורעות וא"צ

שיהיה מוכן לאכילה.

אם צריך להיות מצרכי הסעודה

לשיטת התרוה"ד לכתחילה יש להדר שישלח מאכל שהוא חלק מהסעודה, כגון חלה וכד' אבל להמנות הלוי א"צ להקפיד בזה. בלבד שיהיה דבר המרבה אחוה ורעות.

מנהג הגר"א היה לשלוח דגים ובשר שיהיה לצורך הסעודה.

הנותן בכפיה וכדומה

עוד נפק"מ יש לומר דהנה על כל המצוות כופין מי שאינו רוצה לקיימו, וכמו"כ מי שאין ברצונו לקיים מצות משלוח מנות כופים אותו על הדבר, אמנם אם טעמו רק כדי להרבות אחוה ורעות אפשר דבכה"ג אין בכך משום הוספת אחוה ורעות. ורק משום סעודה יש כאן, אך יש לדחות דהא שייך לכפות עד שיאמר הלה רוצה אני ובכה"ג שפיר יש כאן משום אחוה ורעות.

שערי הלכה: פורים

לא

וכע"ז יש לומר בנתן לאחד משלוח מנות. ואמר לו שבעצם רוצה לתת לאחרים המשלוח מנות כיון שאין כאן איש אחר, ורוצה לקיים המצוה, ולכן הוא נותנו לו, דאין כאן משום אחוה ורעות, ורק משום שיהא לו צרכי הסעודה.

הרבה נוהגים כאשר השכן או החבר מכניסים להם משלוח מנות, הרי הם מחזירים מיד לשולח, והנה אם הטעם הוא להרבות באחוה ורעות. אפשר בכה"ג לא מהני, דבכה"ג אין מוסיפים באחוה ורעות לפי שמחמיר לו מיד, אבל אם הטעם משום הסעודה שפיר מהני.

וראיתי במעשה איש [הנהגת החזון איש בפורים], דלאחר התפילה היה מזמין כמה אנשים לביתו, והיה נותן להם משלוח מנות, ולכאורה הא הוי רק לצאת ידי"ח, אלא דבאמת משם אין ראייה מאחר דהזמינם לשום כך, הרי"ז בכלל אחוה ורעות.

ולכאורה יש להוכיח דבאופן דמחזיר לו מיד מהני ממה שאמרו בגמ' (מגילה ז') דהוי מחלפי סעודתייהו, וחזינן דבכה"ג שפיר יוצאים ידי"ח, אלא דיש להוכיח גם להיפך, דכיון דהווי מחלפי סעודתייהו הרי אין כאן צורך הסעודה, דהוי לא נתרבה להם מאומה א"י כן, והיה כאן רק משום אחוה ורעות, ועיין עוד מש"כ בסמוך.

ויש לציין, שיש שכתבו שכאשר מקבל האדם משלוח מנות יש להקפיד להחזיר לשולח, לפי דע"פ רוב נהגו להחזיר משלוח מנות. וא"כ מצפה הלה שיחזירו לו משלוח מנות. ואם לא יחזירו לו יש בדבר משום חשש סבלונות, דהוי חשש גזילה.

ויש שכתבו להדר בכך דע"י כך יהיה השמחה, שמחה שלימה, וא"כ מן הנכון להקפיד על כך.

בשולח בעלום שם

הכתב סופר כתב נפק"מ בין שני הטעמים, בשולח בעלום שמו, ואין המקבל יודע מיהו השולחו, דאי הטעם הוא משום צרכי הסעודה, הרי יצא ידי"ח, אבל אם הטעם משום אחוה ורעות אין כאן אחוה ורעות מאחר דאינו יודע מיהו השולח.

שיעור הנתינה

הפוסקים דנו אם צריך שיהיה נתינה חשובה או דסגי במנה כל דהוא.

דהנה בגמ' מגילה (דף ז.ז.) איתא רב יהודא נשיאה שלח ליה לרב אושעיא? אטמא דעגלא תילתא וגרבא דחמרא, שלא ליה קיימת בזו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו, אבל הריטב"א גרס קיימת בנו רבינו ומתנות לאביונים, וביאר הריטב"א הכונה שלא

שערי הלכה: פורים

לב

היתה יקרה התשורה בעיניו ואומר שאינה חשובה מתנה לאדם כמוהו, ולא יצא ידי חובת משלוח מנות, הדר שלה ליה. פירוש רבי יהודא נשיאה גופיה ומגלא תילתא ותלת גרבי יין, שלח ליה קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו, כלומר שזו התשורה הראויה לך, הרי דס"ל להריטב"א דיש לקיים מצות ומשלוח מנות בדבר חשוב. וכ"כ החיי אדם שדייק מהירושלמי דאם שלח לעשיר דבר פחות מכבודו אינו יוצא ידי"ח ומשלוח מנות איש לרעהו, והעתיקו הביאור הלכה, וכתב דמשאר האחרונים לא משמע כן, מאחר דלא הזכירו את החומרא הזאת. אבל נכון ליזהר בדבר לכתחילה, ועיי באשל אברהם (בוטשאש) שג"כ מסתפק בדבר וכתב דלכתחילה יש לשלוח דבר חשוב.

אבל עיי בלקט יושר (לתלמיד התרוה"ד) שכתב, אם שולח לחבירו בפורים תאנה אחת ותמרה אחת אע"פ ששניהם אינם בשוה פרוטה יצא.

וכ"כ המהרש"א (מגילה בחידושי אגדות) דמתנות לאביונים צריך שיעור, אבל משלוח מנות אי"צ כלל שיעור, ולכאורה שאלה זו תלויה בב' הטעמים. דאי טעמו משום צרכי הסעודה, די במה ששולח לו דבר הראוי לסעודה ואי"צ דבר חשוב, ומשו"ה הלקט יושר שהוא תלמידו של התרוה"ד כתב דסגל בב' מאכלים גרידא. ואפשר דמשו"ה נקט תאנה ותמרה. דמפרק כיצד מברכין מצאנו דהתאנה והתמרה הם מינים המזינים את האדם האוכלם. והו"ל צרכי סעודה ממש.

אכן אם טעמו משום אחוה ורעות הרי ודאי דיש לתת דבר חשוב הן כשנותן לעשיר והן כשנותן העשיר שאיתן לפי מה שראוי לו ובלא"ה ליכא משום נתינה חשובה.

וכן י"ל להיפך דכשעני נותן לעשיר אף דהוא דבר מועט. מ"מ יש כאן משום אחוה ורעות דנותן כפי יכולתו. אך צרכי סעודה אין כאן, לפי דאצל העשיר אי"ז נחשב לצרכי הסעודה.

באומר כאילו התקבלת

החת"ס כתב נפק"מ באופן דשלח לחבירו מנות ואומר המקבל הריני כאילו התקבלתי דאי טעמא כדי להרבות אחוה ורעות שפיר יצא ידי"ח כי כבר הרבה רעות. אבל אם טעמו משום צרכי הסעודה, הרי שלא קיים המצוה.

אלא דלכאורה יש לדון במש"כ לתלות השאלה הזו בב' הטעמים, דהנה הרמ"א כתב דהאומר כאילו התקבלת יצא, ואילו בדרכי משה העתיק טעמו דהתרוה"ד הרי שאין

שערי הלכה: פורים

לג

תלוי הדבר זה בזה. דאפשר דאף דהנתינה הוא לצורך הסעודה, אעפ"כ אם אמר הלה הריני כאילו התקבלתי יצא.

וכן יש להוכיח מדברי הלבוש שהעתיק טעמא דתרוה"ד ואעפ"כ פסק דאם שלא לחבירו וחבירו אינו רוצה לקבלם או מוחל לו יצא. הכי דאין שאלה זו תלוי בבי' הטעמים⁴.

ובעיקר הדך שאלה באומר הריני כאילו התקבלתי, עיי' בשו"ת בנין ציון שכתב דמהא דהכתוב קראו משלוח מנות, ולא נתינת מנות הרי דהעיקר הוא השליחה ולא הקבלה, ולכן אם אמר הריני כאילו התקבלתי יצא ידי"ח.

בכתב סופר הוכיח ממה שאמרו במגילה גבי אחד ששלח משלוח מנות. ושלח לו קיימת בנו משלוח מנות ומתנות לאביונים. והקשו האחרונים האידך אפשר לקיים מנתינה אחת שני המצוות ויש שמשום כן הגיהו ומחקו מה שאמרו ומתנות לאביונים, וכתב הכתב סופר לבאר עפ"י דין זה דהאומר הריני כאילו התקבלתי דיצא, ולכן שלח לומר לו דקיים בו ב' המצוות, דמשום מצות משלוח מנות אמר הריני כאילו התקבלתי ועיי' כן יצא ידי"ח. ומה שהשאיר את הנתינה אצלו, היינו משום מצות מתנות לאביונים, וזהו מקורו של הרמ"א.

ובבי' הגמ' שם, כתב המהרש"א שהכונה הוא ששלח לו כ"כ הרבה, עד שהיה בו כדי משלוח מנות והן כדי מתנות לאביונים.

חיוב הסמוך על שולחן אחרים

האחרונים דנו אם אשה שיש לה בעל או קטן מחויבים במצות משלוח מנות, ואם הקום הוא בכלל מצות חינוך.

ובחתם סופר כתב דתליא בבי' הטעמים, דלהטעם כדי להרבות אחוה ורעות. הרי דגם הסמוך על שולחן אחרים מחויב בדבר, אבל אי טעמו כדי שיהיה לחבירו צרכי הסעודה, מאחר שהוא עצמו אין לו צרכי סעודה הרי שאין לו החיוב לדאוג לאחרים לצרכי סעודתם. ועיי' במגן אברהם שכתב דגדול הסמוך על שולחן אביו דאין לו

---

⁴ . והנה אי ס"ל כשיי' זו, דהיינו כהתרוה"ד אך אי אמר כאילו התקבלתי מבואר אמאי אין מברכים על מצוה זו, מאחר דהוא תלוי באחרים, דאם לא ירצה לקבלו לא יוכל לקיים המצוה. ודו"ק.

שערי הלכה: פורים

לד

משלו. אינו מחויב במשלוח מנות. וצ"ע וטוב להחמיר. וי"א דבאין לו משלו גם משום אחוה ורעות אין כאן.

ועפ"ז ביאר החת"ס מה שאמרו בגמ' על הני תרי אמוראי דהוי מחלפי סעודתייהו, ובפרש"י זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשניה סועד חבירו עמו, ולכאורה הוא פליאה עצומה האיך יצאו בכה"ג ידי"ח משלוח מנות, ועיי ברש"ש שיצא לחדש דאפשר ע"י נתינת משלוח מנות לחבירו יוצאים שניהם ידי"ח זה ע"י הנתינה וזה ע"י הקבלה, דכתיב ומשלוח מנות "איש" לרעהו, דשניהם בכלל המצוה. אך לא קיי"ל כן, וצ"ב דברי רש"י.

וכתב החת"ס דלפי שהיו סמוכים על שולחן, כ"א על שולחן אחיו, הרי שלא היה להם כלל חובת משלוח מנות.

והנה הר"ן ביאור דברי הגמ' דכ"א שלח לחבירו צרכי הסעודה, דלפי דלא היה להם עוד, ומשום כן החליפו הסעודה, וכתב הט"ז דמה שלא פירש רש"י כהר"ן, דס"ל דאי"כ היה דינו כהלואה גמורה וכמוש"כ הרמ"א (חושן משפט סימן ק"ע ס"ג), דלא יאמר אדם לחבירו אכול עמי מה שאכלתי אצלך, דהו"ל כפורע חובו ונראה כהלואה לו ויש חשש ריבית. אבל מותר לומר לו אכול עמו היום ואאכול עמך פעם אחרת, ומשום כן לא פירש רש"י כהר"ן דהיה בשנה אחת, דאז מיחזי כהלואה.

ובפר"ח ביאר דברי רש"י דהיה שולח לחבירו משלוח מנות. ולאחר מכן היה אוכלו אצל חבירו. עיי"ש.

אם צריך להיות נתינה משלו

יש לדון אם משלוח מנות צריך להיות נתינה משלו דייקא. ונפק"מ באשתו ובניו הקטנים אם צריך להקנותן להם כדי שיקיימו מצות מתאנות לאב, ולכאורה לטעמא דתרומת הדשן ודאי דאי"צ שיהיה משלו, ובלבד ששלח לחבירו צרכי סעודה. ומה איכפת לן משל מי נותנו, אבל אי נימא כטעמא דמנות הלוי משום אחוה ורעות, אפשר דלהרבות אחוה ורעות שייך רק בנותן משלו ולא בנותן משל אחרים, אך אפשר דמאחר דיש לו רשות לחלקו למי שירצה, אפשר דגם אם אינו משלו, שייך בזה משום אחוה ורעות.

ובעיקר השאלה אם צריך להיות משלו. עיי כתב סופר שכתב דאי"צ שיהיה משלו. ואם אחד נותן רשות לחבירו לתת משלוח מנות משלו יצא ידי"ח, ואי"צ לעשות בו

שערי הלכה: פורים

לה

מעשה קנין, ועפ"ז מה שאמזמינים אצל חברה משלוח מנות ואין עושים בו קנין כלל. אעפ"כ יוצאים ידי"ח.

אבל ע"י בצפנת פענח (בפ"ב ממגילה) שמשלוח מנות צריך שיהיה משלו.

בספר הליכות שלמה כתב בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לבאך דאיי"צ לזכות לאשתו ובניו דלא כתיב ביה לכם, ובלבד שיתן להם רשות שיתנו.

נתינה לאחר השקיעה בתוך הסעודה

זמן נתינת משלוח מנות הוא ביום י"ד, ולפעמים יש מאחרים לשלוח למכרים והיהידיים עד לאחר שקיעת החמה בשעת הסעודה ויש לדעת אם יש בדבר איזה קיום המצוה [דמה שמרבים כל היום במשלוח מנות, כבר כתב הרמב"ם דכל המרבה הי"ז משובח, אך הכא דהוי לאחר השקיעה יל"ד אם יש בזה איזה ענין].

וראיתי בשו"ת ארץ צבי [להגה"ק מקוזקליב] שכתב ליישב המנהג, דהנה סעודת פורים מתחילים ביום. ונהגו למשכו ללילה ואומרים על הניסים בברכת המזון, וא"כ כל עוד האחר יושב בסעודתו, נמצא שהוא נותן עכשיו מנה לחבירו לאכלו בסעודתו, וא"כ אפשר דאף דהוי כבר לילה, עדיין יש בו שם משלוח מנות. וכתב דזה תליא בבי הטעמים. דאי טעמא משום הוספת אחוה ורעות. לאחר השקיעה שוב לא שייך מצוה זו, אך לטעמא דמתרוה"ד כל עוד המקבל עוסק בסעודה אפשר לקיים בדיעבד מצות משלוח מנות.

אלא דקצת צ"ב. מאחר דעיקר זמן הסעודה הוא ביום, מה שייך משלוח מנות בלילה לצורך הסעודה.⁵

עוד טעמים במצוה זו

עוד טעם כתב החתם סופר, כי הנה ידוע הכלל דעד אחד נאמן באיסורים, ומשום כן אפשר לאכול משל אחרים, וכתב רש"י דזהו הראיה דע"א נאמן באיסורים, דאם לא כן לא יוכל לאכול אחד אצל חבירו, אבל כשאכלו מסעודת אחשוורוש איבדו את נאמנותם, והיה אסור לאכול משל אחרים. אבל כשחזרו ישראל בתשובה. חזרו לנאמנותם, ומשום כן שולחים משלוח מנות להראות שהשי"ת קיבל את תשובתנו, ומעתה שוב ע"א נאמן באיסורים.

---

⁵ ובכל הנפק"מ מאחר ובלא"ה מרבים לשלוח הרבה משלוח מנות. יש להדר ככל השיטות כמה שיוכל.

שערי הלכה: פורים

לו

המהר"ל כתב הטעם להראות שלמות האדם, שיש לו די, ואף נותן משלו לאחרים.

בעל הקצור שו"ע כתב עוד טעם, דהנה הלא יש מצות מתנות לאביונים ויש שיתנו לשם כך מאכילים, וכדי שלא לבזה את מי שאין לו. משום כן תקנו שיתנו מאכל לכל אחד, וע"י כן לא ידעו אם הוא כמשלוח מנות או כמתנות לאביונים.

פרק ב' – זמנו

יום י"ד – ודין השולח קודם לכן

זמן מצות משלוח מנות הוא ביום הפורים בי"ד באדר בערי הפרזות, ובט"ו בו בפורים מוקפים חומה.

ודנו הפוסקים אם אפשר לשלוח משלוח מנות קודם הפורים. באופן שיגיעו לידי השליח ביום הפורים אי אזלין בתר מקבל או בתר נותן, וידועים בזה דברי היד אהרן, ועליו סמכו דאזלין בתר מקבל. ובלבד שיקבלו המקבל בפורים, ואפשר דהמני אף בכבר הגיע ליד המקבל קודם לכן, ובלבד שיתנה עמו שלא יזכה בו עד ליום י"ד.

אמנם יש לדון באותם השולחים ע"י שלוחים לבניהם או ידידיהם המתגוררים בכרכים המוקפים חומה ביום ט"ו אי יצאו ידי"ח דאפשר דאף אין נימא דאזלין בתר מקבל היינו בדוקא כשהיום הוא פורים גם אצל הנותן וגם אצל המקבל, בכה"ג אף דיצא מיד הנותן קודם פורים, מ"מ כיון דהגיע לידי המקבל בפורים בהא סגי, אך אם המשלוח מנות בא לידי המקבל ביום שאצל הנותן אינו כלל פורים אפשר דבכה"ג לכו"ע לא יצא ידי"ח כיון דבפורים לא שלח כלל משלוח מנות.

וע"ע מש"כ בדיני מתנות לאביונים הנוגעים לדין זה.

קודם הסעודה

יש שכתבו שישלחו משלוח מנות קודם הסעודה משום דאסור לאכול אכילה קבועה קודם קיום המצוה, ומשלוח מנות הוא אחד מחיובי היום, וא"כ אסור לאכול קודם לכן, ויש להזהר בכך, כי הרבה פעמים יש בביהמ"ר לחיים מיד לאחר התפילה לכבוד שמחת היום, ויש להזהר שלא לאכול יותר מהשיעור קודם קיום המצוה, ומביאים שהמנחת אלעזר היה מקדים לשלוח משלוח מנות לג' אנשים אף קודם תפילת שחרית והיה שולח עוד גם לאחר התפילה.

שערי הלכה: פורים

לו

אבל נהגו לשלוח משלוח מנות רק לאחר התפילה, לאחר ברכת השחינו דמגילה, דעולה גם על מצות משלוח מנות אבל יש שכתבו דמותר לאכול קודם קיום מצות משלוח מנות ושאני משאר מצוות. לפי שמצות הסעודה אף הוא אחד ממצוות היום, וא"כ מאי אלמיה היא מצוה מהאי מצוה.

ויש שכתבו להקל בדבר ע"פ מה שדייקו בדברי הרמב"ם דמצות משלוח מנות זהו עצמו, שאוכלים סעודה, ומתוך צרכי הסעודה מפרישים מנות לחבירו וא"כ אדרבא הסעודה מוכרחת להיות קודם כדי לקיים מצות משלוח מנות, משום דהו"ל כחלק ממצות הסעודה, וכ"כ באמת בלקט יושר בסדר היום, קריאת המגילה, ואח"כ אוכלים הסעודה ושולחים משלוח מנות, דס"ל דמצוה זו הוא חלק מהסעודה, וכ"כ בסידור יעב"ץ.

ועי' בשו"ת משנה הלכות שכתב דשפיר אפשר לאכול קודם משלוח מנות, ודייק כן מהפסוק, שקבעו אותו ליום משתה ושמחה, ומשלוח מנות איש לרעהו, הרי דמשלוח מנות זמנו לאחר הסעודה, ולכתחילה יש להדר לשלוח עכ"פ לאדם אחד קודם הסעודה.

עיירות המסופקות

יש לדון בעיירות המסופקות אם פורים ביי"ד או בט"ו, אם יוכל לתת משלוח מנות אחד ויתנה שיחול ממנ"פ, דנותנו עכשיו ביי"ד, ואם עכשיו הוא פורים ה"ה שלו, ואם לאו שיקנהו ביום ט"ו, אך אפשר דמאחר דביי"ד א"א לאכלו דצריך להשאירו ליום מחר. הרי דלא יצא ידי"ח.

פרק ג' – מי הם המחויבים בדבר

חיוב הנשים

כתב הרמ"א. ואשה חייבת במשלוח מנות ומתנות לאביונים, וכתב המג"א לא ראיתי נזהרים בזה, ואפשר דמש"כ הרמ"א הוא דוקא באלמנה, אבל אשה שיש לה בעל בעלה משלח בשבילה לכמה אנשים, וכתב המ"ב ומ"מ יש להחמיר. ובערוך השולחן כתב, דכל הנשים חייבות במשלוח מנות וגם מי שיש לה בעל.

וכתב עוד הערוה"ש, דאמ"ג דכתיב ומשלוח מנות איש לרעהו, מ"מ בפורים מחויבות כל הנשים במצוות כמו אנשים ומה דכתיב איש אינו למעוטי נשים, כדכתיב וכי יפתח איש בור ואין הכונה לפטור נשים, ואע"ג דישי לה בעל אינה יוצאת ע"י בעלה כיון דהו"ל מצוה דרמיא עלה (וע"ע מש"כ בהל' מתנות לאביונים).

שערי הלכה: פורים

לח

ועוד טעם כתבו בחיוב שלהן דאף הן היו באותו הנס. אבל הגר"א יש שכתב בשמו דאשה אין מחויבת בדבר דאיש למעוטי אשה. וכבר הקשו עליו הרבה. והוכיחו החיוב, דהנה אחד מ אבות מנהגי אשכנז הוא הסבר לקט יושר שכתב מנהגי רבו התרומת הדשן, וכתב מפורש, דאף הנשים שולחות להרבנית. וכן עמא דבר.

חיוב הקטנים

כתב הפמ"ג. יראה שקטנים מחנכים אותם בכל חינוך אף דרבנן ומחנכים אותם גם למצות משלוח מנות. אבל יש שפטרוהו משום דאין לו משלו והסומך על שולחן אחרים פטור.

יש שכתבו דבלא"ה אין כאן משום חינוך, כיון דאין לקטן משלו. אבל יש כתבו לדחות טעם זה דמצות חינוך אין הכונה למצב העכשיו, אלא לפי מצבו כשיגדל, וא"כ שפיר שייך משום חינוך, דהא כשיגדל יהיה לו ואז יהי לו החיוב.

יש שכתבו שיזכה להם המשלוח מנות והם יתנו לאחרים, אך יש שכתבו דלא יזכה דאז לא יוכל לחזור ולהקנות, ואני נוהג לתתו לקטן ולומר לו תנאי. שכפי ההלכה כן יהיה אם צריך להקנותו שיהיה בו הקנין המועיל ואם לא אזי איני מקנה לו החפץ.

וטוב להדר בחינוך הקטנים במשלוח מנות, וחנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור מנו, החינוך לעשות חסד עם אחרים, וכ"כ בלקט יושר שהתרוה"ד היה חנך בניו למשלוח מנות. וכ"כ היעב"ץ.

פרק ד' – סדר הנתינה

כונת המצות

יש לכונן בשעת נתינת המנות לקיים מצות משלוח מנות. משום מצוות צריכות כונה, אבל למעשה אם לא כיון אם יצא ידי"ח נסתפק בזה הפמ"ג, דאפשר דהכא שאני דהעיקר תליא במקבל, ומשו"ה אינו מעכב.

שני מנות

כשנותנים משלוח מנות יש להזהר שיהיה בו ב' מנות מב' מינים ומין אחד לא סגי, כ"כ האחרונים. ולכאורה ב' מיני מזונות הו"ל כשני מנות.

במקראי קודש הוכיח (מגי' הר"ח במגילה דף ג') דאפשר לצאת ע"י שליחת ב' מיני בשר אף דאינם ב' מינים ממש. וכמו"כ יש שהוכיחו מהסוגיא שם דאפשר לשלוח

שערי הלכה: פורים

את ב' המנות בזה אחר זה אי"צ שיהיו שניהם בבת אחת, וכן הוכיח במקראי קודם מ"ש הר"ח. אבל י"א דלמעשה יש לשלוח ב' המנות יחד.

אם יוצאים ע"י מעות

אם נותנים מעות כדי שיוכל המקבל לקנות בהם משלוח מנות, ראיתי מביאים שאם הזמן מספיק שילך המקבל לקנות במעות צרכי הסעודה הרי ודאי שיוצאים ידי"ח בכה"ג.

וכן ראיתי בספר מקור חיים (להחיות יאיר) שכתב בשם המטה משה לגבי האבל ר"ל וכתב שאין לשלוח לו מיני תענוגים אלא ישלח לו בשר או מעות. הרי להדיא דאפשר לקיים משלוח מנות במעות, וכ"כ באליה נוטא.

ע"י משקה

הפוסקים דנו אם צריך בדוקא מנות שהם מאכל, או דסגי גם ע"י משקה, ויש שהוכיחו את השאלה ממה שאמרו בגמ' מגילה לגבי משלוח מנות דשלח לו בשר ויין, ומשמע דשפיר אפשר לקיים מצות משלוח מנות במשקה.

וכן הביאו מש"כ השל"ה הק', דיוצאים ע"י שכר או מע"ד, וכ"כ בחיי אדם דאף אם שלח לו כוס אחד של יין וכוס אחד מע"ד יוצאים ידי"ח, ועי' בספרי אחרוני זמננו מש"כ דיוצאים גם במשקה קולה וכד'.

אבל משיטת הר"ח הוכיחו דא"א לשלוח משקה, דהנה גירסת הר"ח (מגילה דף ז' :), דבתחילה שלח לו ירך העגל, ואח"כ שלח ליה היין, ושלח לו דע"י היין קיים בו רק מתנות לאביונים, והוכיח מזה במקראי קודם דא"א לקיים מצות משלוח מנות במשקה. ועוד הוכיח משיטת הר"ח, דאפשר לשלוח את המנות בזה אחר זה, ועוד הוכיח דאפשר לצאת ידי"ח משלוח מנות בב' חלקי בשר, ואנן לא קיי"ל ככל הני שיטות. דקיי"ל דיוצאים במשקה, ואין יוצאים בזה אחר זה, וכן אין יוצאים בב' מיני בשר. ולמעשה יוצאים ע"י משקה, וכ"כ להלכה בערוך השולחן ובמ"ב דמשקה בכלל מנה.

ע"י שליח

הנה מצוה זו נקראת בשם "משלוח" ויש שכתבו משום כן דצריך לשגר ע"י שליח וכתב המ"ב (ס"ק י"ח) דבשו"ת בנין ציון נסתפק אם הביא המנות בעצמו ולא ע"י שליח אם יוצאים מאחר דכתיב ומשלוח מנות ולא נתינת מנות, וא"כ אפשר דבעי דוקא ע"י שליח.

שערי הלכה: פורים

מ

[מש"כ בבנין ציון דמשמע דספקו רק משום הדין דלכתחילה ולא בדיעבד].

הגאון רבי עקיבא איגר מסתפק דמאחר דצריך להיות ע"י שליח. אם צריך לכך כל דיני שליחות, אם מהכי שליחות ע"י קטן או גוי מאחר דאינם בכלל שליחות.

אבל החת"ס (גיטין כ"ב:) כתב על ספק זה. דהנה אם המצוה היה מצוה דאפשר לקיימו רק בעצמו או ע"י שליח, א"כ שפיר שייך ספק זה, אבל כאן העיקר הוא שיביא המנה אל רעהו. וא"כ לא איכפת לן אם ישלח ע"י עכו"ם או קטן, ואף דאינם בכלל דיני שליחות. דסגי גם ע"י קוף בעלמא וכתב והבן זה, כי כבר טעו בו גדולים וטובים ממנו.

וי"א דעדיף שישלח בעצמו דמצוה בו יותר מבשלוחו. אך השדי חמד כתב כנגד טענה זו, דאף דבכה"ת מצוה בו יותר מבשלוחו, הכא שאני כיון דעיקר המצוה הוא ע"י השליח.⁶

ע"י קטן

וכאשר שולחים ע"י קטן ע"י בשו"ת אחיעזר שכתב לעורר דמאחר דמשלוח מנות היא מצוה מדברי קבלה, הרי דאין אומרים בזה חזקה שליח עושה שליחותו וא"כ יל"ד האיך אפשר לסמוך על הקטן שאכן שלח את המשלוח מנות.

אכן אם חזר הקטן עם משלוח מנות מהשולח, אפשר דהוא כראיה שאכן שלח.

עוד עצה יש, שיתנו לו מעות בעבור שליחותו, דקיי"ל דהא דאין חזקה שליח עושה שליחותו, היינו בדוקא בשליח. אבל בפועל אמרינן דבודאי עושה פעולתו. וכאשר נותנים לו מעות יש לו דין פועל. ואפשר שזהו המקור מה שנותנים מעות לקטן המביא את המשלוח מנות כדי שיהיה לו דין פועל, וע"י כן יסמוך עליו שאכן הגיע המשלוח מנות למקומו, [ויש לעיין אם בקטן אמרינן שהוא פועל שעשה פעולתו.

---

⁶. והגר"ז מבריסק הוכיח דא"צ שליח, מדאמרו על שני אמוראים דהוו מחלפי סעודתייהו ומשמע דהוי ללא שליח. אבל ע"י ברמב"ם שכתב, ואם אין לו וכו' זה "שולח" סעודתו לזה וכו', ומשמע דצריך בודקא ע"י שליח.

גדול השולח

יש שכתבו דמאחר דכתיב ומשלוח מנות איש לרעהו. איש זהו החשוב, הרי שיש לחשוב לשלוח למי שקטן הימנו.

להרבות במשלוח מנות

כתב המחבר, וכל המרבה לשלוח לרעים משובח. דהיינו שכמה שירבה במשלוח מנות ה"ה בכלל מקיים מצוה מדברי קבלה. וכ"כ הבי"ח.

ויש לדייק דריבוי המצוה היא ההוספה לרעים ולא דהוספה במנות. אבל בערוך השולחן משמע, דיש מצוה גם בהוספה במנות, [ואפשר זהו תלוי בהטעמים שכתבנו לעיל במצות משלוח אם הוא כדי להרבות רעים, דאז ישלח ליותר רעים, או משום שיהא לו צרכי הסעודה, ואז יש לומר שלשלוח לו הרבה שיהיה לו סעודה מרווחת, כדי לשמוח בו בסעודה פורים].

משלוח מנות לקטן

כתב בערוך השולחן דגם השולח לקטן יצא ידי"ח, דקטן בכלל רעהו, וכדאמרן (בגמרא פרק שור שנגח) דשור של אדם שנגח שור של קטן חייב, דעקרי שור רעהו, וא"כ הכא נמי מקיימים משלוח מנות איש לרעהו ע"י השליחה לקטן.

אבל בכף החיים הביא שיטה שיש לתת דוקא לגדול ולא לקטן.

ודנו הפוסקים אם אפשר לצאת ידי"ח משלוח מנות ע"י שיתן לבנו הקטן.

זהירות מריבית

בספר הזכרון יחי ראובן (לזכר הגאון ר' ראובן פיין זצ"ל) כתבתי בארוכה במה שיש להזהר ביותר במצות משלוח מנות באיסור רבית.

דלפעים האדם לוח סכום כסף מחבירו, וכאשר מגיע ימי הפורים ה"ה מבקש להנהותו במשלוח מנות מכובד. ויש להזהר בדבר מפני חשש ריבית דרבנן.

אמנם אם היה שולח לו בלא"ה בכל השנים משלוח מנות מותר לו להמשיך לשלוח לו, אך בלא"ה אסור. ואם כבר שולח לו את כל חובו ושולח לו בשנה לאחר מכן, יש להזהר לשלחו באופן שלא יהיה חשש ריבית עיי"ש.

שערי הלכה: פורים

מב

ליזהר במצות חלה

כאשר אופים מיני מאפה לקראת ימי הפורים, לפעמים יתכן שבעת הלישה, אין בו שיעור חלה, אבל לאחר מכן ה"ה מצטרפים בסל אחד לשיעור חלה, וע"י כן ה"ה נכנסים לחיוב חלה.

אמנם אם הם ב' מאכלים יש לדון אם הם מצטרפים, מאחר דכ"א מונח בכלי בפני"ע אף שהוא בסל אחד, ופריזר אחד כמב בשו"ת מחנה אליהו דבודאי אינו מצרפם יחד.

ויש לדין דלא יועיל כאן ענין צירוף סל, מאחר דאופים את המאפה כדי לחלקם לאחרים, ולכ"א אין מצטרפים המזונות לשיעור חלה, כיון דהלישה הוי ע"ד לחלק.

[ושאלה זו נוגע גם כשאופים חבורה מצות, דאופים ע"ד לחלק, ואף דמצרפים את המצות לכל אחד אין בו חיוב חלה כיון דהוי על דעת לחלק].

אבל ראיתי שהגרש"ז אויערבאך כתב דמה שאין מועיל ע"מ לחלק, היינו דוקא כשאין שם צירוף סל. ובכה"ג אין אומרים דיצטרפו, כיון דדעתו לחלק, אבל אם יש בו צירוף סל מצרף את הפת לחיוב חלה אף כשדעתו לחלקו וכן מדויק בלשון השו"ע, וא"כ יש להזהר להפריש חלה לאחר אפית המזונות. אם היה שם צירוף סל.

ושאלה זו נוגע גם לאחר הפורים, כשמצרפים את כל המזונות שקיבלו במשלוח מנות, ומצרפים הכל לסל אחד, באופן שאין מקפיד על תערובתו. דאם מקפיד והווי בב' כלים הרי שאין כאן צירוף, אבל אם אינו מקפיד יש חשש צירוף סל, ומצד שני א"א להפריש מאחד על השני דהא אפשר דעל חלקים מהם כבר הפרישו חלה, וא"א להפריש מהפטור על החיוב.

ויש שהביאו עצה ללוש שיעור חלה ולהפריש חלה גם על המזונות. אם נהיה בהם חיוב חלה, ובכה"ג יצא מכל החששות.⁷

---

⁷ וכאשר עומדים סמוך לימי הפסח, יש לעורר שהנה את המצה אופים פחות מחיוב חלה, כמבואר בשו"ע, ולאחר מכן מצרפים אותם להביאם לידי חיוב חלה, ונוהגים לצרפם ע"י פריסת סדין מעל קופסאות המצות ואז מפרישים חלה, אך יש שעוררו דמאחר שהם מונחים בכלי בפני"ע, הרי דמקרי הפסק ואין מצטרפים לחיוב חלה, ובפרט אם מקפיד שלא לערבם, וא"כ אין כאן כלל צירוף סל.

שערי הלכה: פורים

מג

ושנה אחת נכנסתי בפרוס הפסח אצל מו"ר הגה"ק מקלויזנבורג זיע"א והצעתי בפניו הערה זו, ושבוע לאחר מכן כשבאתי שוב לשם, ניגש אלי חותנו האדמו"ר מזוועיהל ארה"ב זללה"ה ושאלני מה הטרחת כל כך את הרבי, ולא ידעתי למה כוונתו, עד שאמר לי שכאשר הביאו את המצות להפריש חלה כמו בכל השנים, צוה הרבי שיוציאו את כל המצות שהיו שם ולכסות אותם, שיהיו כולם בכלי אחד, וכך הפרישו חלה ודבר זה לקח שעות ארוכות.

דיני מתנות לאביונים**הגדרת החיוב**

בהגדרת מצות מתנות לאביונים חקרו האחרונים אם הוא נכלל בכלל מצות צדקה שיש בכל ימות השנה, או אם הוא מצוה בפני עצמה. שנתקן משום שמחת היום לשמח את האביונים, ויש בדבר כמה נפק"מ.

א' אם אפשר לקיים מצות מתנות לאביונים במעות מעשר. דאם הוא שייך לדין הכללי של הלכות צדקה, אפשר לתת ממעות מעשר, אך אם הוא מצוה בפני עצמה, הרי קיי"ל דא"א לשלם חובו במעות מעשר, אמנם יש מן האחרונים שכתבו דאין שאלה זו תלויה בחקירה הנ"ל דאף דהוא חיוב צדקה, א"א לתת ממעות מעשר, כיון דאיכא חיוב מיוחד לבו ביום, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין.

וכן יש לומר להיפך, דאף דהוי חיוב מיוחד לבו ביום, החיוב הוא שהעני יקבלו. ואי"צ לדין נתינה שיחסר ממונו, וא"כ אפשר לקיימו אף במעות מעשר, וכן הוא סברת השואל בכתב סופר.

ב' אם בשעת ברכת השהחינו ביום הפורים צריך לכוין גם על מצות מתנות לאביונים, דהנה הפוסקים כתבו דבעת ברכת השהחינו דשחרית יש לכוין גם על שאר מצוות היום, והפמ"ג העתיק רק משלוח מנות ולא מתנות לאביונים, והנה אם מתנות לאביונים הוא חלק ממצות הצדקה דכל יום, הרי ודאי דאין לברך שהחינו, אבל אם הוא מצוה מיוחדת דפורים צריך לכוין בברכת שהחינו גם על מצוה זו, [אולם יש אומרים שאף שהוא מצוה בפני עצמו אין מברכין שהחינו שאדרבה אין רוצין שיהיה עניים ואביונים, וצ"ב].

עוד נפק"מ איכא מי חייב במתנות לאביונים, דאם היא מצות צדקה, הרי מי שאין לו משלו פטור ממצות צדקה, אך אם הוא מצוה בפני עצמו אפשר דמחויב כמו שיבאור בע"ה להלן.

ואפשר דהמחלוקת בשיעור מתנות לאביונים נמי תלוי בחקירה זו.

ומש"כ שיש נפק"מ אם מותר לתת ממעות מעשר, יש לצין דהנפק"מ הוא רק לנתינה הראשונה שהם עיקר החיוב, אך מה שמוסיפים עוד מתנות, כל אחד כפי אשר ברכו ה', אפשר לתת מעות מעשר לכו"ע.

שערי הלכה: פורים

מה

שיעורו

שיעור מתנות לאביונים י"א דשיעורו בפרוטה, וכ"כ המהרש"א (מגילה דף ז' בח"א) ויש שכתבו דצריך לתת כדי שיעור סעודה וכן ס"ל למרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וסעודה הכונה כזית פת, וי"א דצריך גם כדי כזית בשר לסעודת היום⁸.

זמן החיוב

זמן חיובו הוא ביום י"ד אדר ולא בלילה.

והנה היום נהגו לתת לגבאי צדקה קודם יום י"ד, ויש לדעת האיך יוצאים ידי"ח בכה"ג, יש שכתבו דדין הנתינה בי"ד אינו דין בנותן אלא במקבל, ובלבד שיקבל העני ביום י"ד, וא"כ אף שהוא נותנו לגבאי צדקה ביום י"ג, מכל מקום כיון שהגבאי צדקה נתנו לעני ביום י"ד, שפיר יוצא ידי"ח.

אבל לרוב הפוסקים צריך אף לתת בי"ד, והעצה היא שאומר לגבאי צדקה שעדיין אינו מזכהו לעני, והוא נותן לו כפקדון ויזכה את המעות לעני רק ביום י"ד, וי"א דאפשר לתת בכה"ג גם לעני עצמו ואין חוששין שיוציאו קודם י"ד, ויש חולקין שאין ליתן לעני גופא קודם י"ד. ויש שהביאו לדייק מדברי הפירוש המשניות להרמב"ם דיש לתת בדוקא קודם יום הפורים. כדי שיקנה העני את צרכי הסעודה אך ברמב"ם כתב שיתנו בו ביום.

והנה יש שכתבו בשם הקהילות יעקב שכאשר מוסרים מעות לידי הגבאי צדקה צריך הגבאי צדקה למסור לעני אותם המעות שמסר לו, ואל"ה לא קיים המשלוח מצות מתנות לאביונים. אך רוב השיטות אין מחמירים בכך. וכדי לצאת ידי כל השיטות, יש לומר לגבאי צדקה שקודם שימסור את המעות לעני יקנה לו את המעות שיהיו שלו ואז יתנו לעני וע"י כן יתן את המעות שלו לעני.

הזמן בנותן לאינו בן יומו

לכתחילה יש לתת מתנות לאביונים בן י"ד לבן י"ד ובן ט"ו לבן ט"ו.

ואם אחד מבקש לשלוח מתנותיו למי שאינו בן יומו. כגון לעניי ירושלים, י"א דאם נתן לו בי"ד אין יוצא ידי"ח. כיון דאינו פורים אצל המקבל. וכמו"כ אין יכול לתת

---

⁸ נסתפק הפמ"ג אם במתנות לאביונים יש דין דמצוות צריכות כונה, כיון דהוי ככל המצוות, אך אפשר דכאן סגי במה שהמקבל מקבל את המעות ולא איכפת לן במה דאינו מכוי.

שערי הלכה: פורים

מו

בט"ו דאז אינו פורים אצל הנותן, ואף דכתבנו דאפשר להקדים את הנתנה קודם פורים, היינו דנותנים אותו קודם לכן לגבאי צדקה ביי"ג והעני מקבלו ביי"ד, ואז פורים גם אצל הנותן וגם אצל המקבל, אבל אם נותנו לגבאי צדקה ביי"ד והוא מוסרו בט"ו, נמצא שבפורים לא נתן כלל מתנות לאביונים.

אבל י"א דיוצאים אף בכה"ג דאזלינן בתר מקבל, ובלבד שיהיה פורים אצל המקבל בשעת הקבלה, וכבר דנו בדבר המנחת יצחק והגר"מ הלברשטאם, דסגי במה שאצל המקבל הוא פורים, ועדיין צ"ב.

ויש בזה עצה שאומרים בשם הגרי"ז מבריסק שיתנו לעני ביי"ד, והעני יניחנו אצלו עד לט"ו ובכה"ג ודאו מהני, וכעיי"ז כתב גם באשל אברהם, ואעי"פ שכבר קנאו העני ביי"ד, מ"מ לפי שנשאר אצלו עד ט"ו יצא ידי"ח, ואם יוכל יקנה העני במעות אלו צרכי הסעודה [דהא זהו א' מטעמי מתנות לאביונים, כדי שיהיה לעניים צרכי סעודה] ועיי"ן כן שפיר יוכל לקנות וכן נהגו.

ולכתחילה יש להדר לתת בן י"ד לבן י"ד. ושאר מעותיו יכול לשלוח לירושלים. ועיי"ן בחת"ס ובאבני נזר מה שהאריכו בגודל מתן צדקת ר"מ בעל הנס וצדקת עניי ארץ ישראל, וכבר כתב הרמב"ם דטוב שירבה במתנות לאביונים יותר ממשלוח מנות.

עוד יש לדון באחד ששולח מחו"ל לארץ ישראל לערי הפרזות. אם הולכים בתר הזמן דארץ ישראל ששם המקבלים, או בתר הזמן דחו"ל דנותן. ונפק"מ בשולח בתחילת היום בחו"ל כשעדיין לא האיר היום בארץ ישראל. ויש להדר שימסרו בשעה שהוא יום גם באר"י וגם בחו"ל.

בדיני הנתנה לאביון

אביון הכונה אף אם יש לו להוצאות היום, אם אין לו כדי מחיתו כל השנה אפשר לקיים בו מצות מתנול לאביונים.

יש לדון באיש ואשתו אם נחשבים הם לאביון אחד או לשני אביונים, ועיי"ן מהרש"א (מגילה ז'. בח"א) דהשולח מנות לאדם ולב"ב חשיב כשולח לבי אביונים, וכ"כ בפתחי תשובה בשם שו"ת בנין עולם דאיש ואשתו חשיבי כשני עניים אם רוצה לתת לאביון ואינו בביתו ואשתו מקבלת את המעות יצא ידי"ח עיי"ן כן.

ויש לדון באחד שאין עניים לפניו ונתנו לקופת צדקה, אם מקרי עיי"ן כן בא ליד עניים.

שערי הלכה: פורים

מז

כל הפושט יד

ואע"פ דמצות מתנות לאביונים מצותו באביון דוקא, מ"מ בפורים יש עוד דין של כל הפושט יד נותנים לו. ואין בודקין אחריו לראות אם אכן צריך הוא או לא. ואע"פ רוב כל העובר על הפתחים ה"ה בחזקת מי שאין לו, ופעם שאלתי את מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, אם יש חיוב לתת לכל מי שהושיט יד ממש, וחייך וענה, אפשר שיש להם יותר מעות ממכם... אך למעשה נהגו לתת לכ"א איזה משהו.

וכבר כתב הרמב"ם דיש להרבות במתנות לאביונים יותר ממשלוח מנות. ומי יודע גודל הזכות שאנו חיים בזכות הצדקות שנותנים בפורים בכל העולם, ובפרט בשכונתנו בארא פארק המעטירה, וזהו זכות מצוה לכל כלל ישראל.

חיוב העני במתנול לאביונים

שיטת ה"ט"ז (תרצ"ב סק"א) והב"ח דעני המתפרנס מן הצדקה חייב גם הוא במצות מתנות לאביונים, אבל הפר"ח כתב דהעני פטור, וביסוד מחלוקותם כבר ביארנו בביאור הגדרת המצוה.

והנה בפסקי הרא"ש משמע דהעני מחויב ידי חובת מתנות לאביונים, דכתב דאפשר לצאת מתנות לאביונים ע"י המשלוח מנות. משמע דעני ג"כ מחויב, אמנם יש לדחות דהרא"ש איירי לגבי משלוח מנות, ומש"כ לגבי המתנות לאביונים כוונתו דכשם שאפשר לקיים מצות משלוח מנות ע"י מחלפי סעודתייהו, ה"ה לגבי מתנות לאביונים, אבל לא איירי לגבי חיוב מתנות לאביונים לעני. אבל ע"י מ"ב (סימן תרצ"ד סק"ה) שכתב דע"י מחלפי סעודתייהו יצא ידי"ח מתנות לאביונים, ובשעה"צ ציין לפסקי הרא"ש.

אבל צ"ע דהא הטור הבית את פסקי הרא"ש, ובטור כתב דדברי הגמ' במחלפי סעודתייהו לגב משלוח מנות. ואפשר דאזיל לגבי שניהם, וצ"ע.

חיוב מתנות לאביונים באשתו ובניו הקטנים

הנה גם הנשים מחויבות בכל מצוות היום, ומבואר בפוסקים שגם אשה שיש לה בעל יש לה לתת מתנות לאביונים ולא סגי במה שבעלה נותן, וכתב בערוך השולחן דגם אשה חייבת, ויראה לי דאיש ואשתו יוצאין בשני מתנות דהגוף אחד הם, ויל"ד מ"ש מחיוב משלוח מנות שכתב דאין האשה יוצאה ידי"ח במה שבעלה שולח, ואפשר דהתם שאני משום דבמשלוח מנות בעינן חיוב. ואין יוצאה במה שהוא שולח [ומכאן יש להעיר שלא לסמוך על ספרי הליקוטים, דהרבה מהם מביאים שיטת בעל

שערי הלכה: פורים

מח

הערוה"ש דמתנות לאביונים ומשלוח מנות שניהם שוים לחיוב האשה, והרי לך להדיא דאינו כן].

ויש לדון אם יש חיוב חינוך לחנך בנו קטן במתנות לאביונים, יש שכתבו דאין חיוב לחנכו, דהא הקטן הו"ל כעני דהא אין לו ממון משלי וא"כ אין לו כלל חיוב אף אם היה גדול, וא"כ גם משום חינוך אין כאן, אבל יש לדחות. דכבר נתבאר דקיי"ל דעני ג"כ חייב במתנות לאביונים, ועוד י"ל דאנו מחנכים אותו אם היה גדול מה היה מחייב, ואם היה גדול אנו תולים שמן הסתם יהיה לו מעות וע"ע בשו"ת קנין תורה.

עוד י"ל להיפך דאף אי ס"ל דעני חייב במתנות לאביונים הכא שאני, דבשלמא עני שאין לו מעות מכל מקום יש לו מעט ולכן חייב. אבל בעני שאין לו מאומה משלו. לא מצאנו שיהיה עליו חיוב לחזר על הפתחים כדי לקיים מצות מתנות לאביונים, וא"כ אין כאן בכלל מצות חינוך, ועיי' ביסוד ושורש העבודה שכתב דיש חיוב לחנך את הקטנים [ומה שהביאו המלקטים מהפמ"ג דיש חיוב חינוך. הן אמת שכתב כן לגבי משלוח מנות אבל לגבי מתנות לאביונים לא כתב כן, ועיי' באשל אברהם שכתב לחלק דרך במשלוח מנות יש חיוב חינוך. משא"כ במתנות לאביונים כיון דאין לו משלו].

אם צריך לזכות להם, ואופן הזיכוי

מאחר דנתברר לך חיוב האשה והבנים במתנות לאביונים יש לדון אם יכולים הם לצאת ידי"ח במה שהאיש נותן בעבורם או דצריך לזכות להם, ויש לדון אם מתנות לאביונים צריך להיות משלו, דאפשר דסגי שיתן משל אחרים, וכבר דן בזה המהרש"ל, ולכאורה אין הדבר תלוי בחקירה מהו הגדרת מתנות לאביונים, דאפשר דאף דהוי מדין צדקה. מ"מ צדקה צריך לתת ממונו, ולכן צריך לזכות את המעות לאשתו או לבניו.

ונוהגים הוא שנותנים לגבאי צדקה את מעות המתנות לאביונים, ואומרים שהוא גם עבור ב"ב ובניו, ומבקשים מהגבאי צדקה לזכות את אשתו ובניו, ולאחר מכן יתנהו לעניים ואי"צ שיעשו הקנין בעצמם. אבל יש להבין דמאחר דזיכהו להם, האיך יוכל לתת לגבאי צדקה, דאע"ג דקיי"ל דזכין לאדם שלא בפניו, ועיי' כן זוכים הם במעות. מ"מ איך יוכל לתת מעותיו לאחרים, דהא נחלקו הפוסקים אם כשם שזכין לאדם שלא בפניו כן זכין מאדם שלא בפניו לצדקה, [ויש מפרשים דהקצוה"ח ס"ל דאין זכין מאדם שלא בפניו ואע"ג דלא קיי"ל כשיטת הקצוה"ח, מ"מ הא לכתחילה יש לצאת ידי כל הדעות]. ואפשר דכאשר מזכים להם ע"ד כן שיתנו מתנות לאביונים, בכה"ג לכו"ד זכין מאדם שלא בפניו, וצ"ב ומשום כן מן הראוי שיודיע בביתו שהוא

שערי הלכה: פורים

מט

עומד לזכות להם מעות ולתתנו לעניים, דבכה"ג אין בזה שום חשש, אולם אם לא עשה כן יצאו ידי"ח, וביותר טוב להודיע לבנים, דהא עיקר החיוב בקטן הוא משום חיוב החינוך, וא"כ אם לא ידע שנתנו בעבורו הרי שלא קיים כלל מצות חינוך.

וזה שייך לגבי אשתו, אבל לגבי קטן יש לדון, דאף דזיכה לו מעות, מ"מ האיך יוכל לתתו לאחרים, דהא אין המעות שלו, וקטן אין לו דעת לתת, וכן דן מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, אך יש שכתבו דהיות וכל הנתינה הוא רק לצורך קיום מצות מתנות לאביונים ממילא אפשר לתתו לעני אף דאין לקטן דעת להקנות.

וכ"ז הוא בדוקא לקטן ממש, אך קטן שכבר הגיע לעונת הפעוטות ויש לו דעת להקנות. ה"ה יכול לתת, וא"כ שפיר אפשר לזכות לו מעות ושיתנו לעניים, ושפיר יוכל לומר לגבאי צדקה שיקנהו עבור אשתו ובניו כדי שיקיימו המצוה כראוי.

הערה בהלכות צדקה – לתתו בלב שלם

בבבא מציעא (פרק אלו מציאות דף כג.) אמרו דמר זוטרא לא רצה לאכול ממה שנתן לפניו האריס. דחשש שנתנו רק משום כיסופא ולא משום רצונו, ומשום כן חשש משום גזל.

וכן הוא בספר חכמת מנוח. מכאן דאחד הנותן ממון משום כסופא הרי"ז גזל.

וכן הוא בספר חסידים (אות שמט) והביאו החיד"א בבנין עולם, שכאשר העושר נותן רק משום כיסופא הרי"ז גזל, ועיי"ש נוסחאות חמורות. ועיי' מה שהקשו האחרונים ממש"כ התצוס' חולין נ"י, לגבי ישראל קדושים הם.

וראיני בש"ס שהדפיס הסי'.... רב זצ"ל שכתב בב"מ. מכאן שאחד השולח ספר לידידו, והידיד שולח לו ממון עבור הספר מחמת כיסופא יש בו חשש גזל.

ומכאן קריאה של חיבה לנותני צדקה שיתנוה בנשיאות חן וברצון גבור, כדי שלא יהיה חשש גזל בידי המיס, ועוד יש לתתו מתוך שמחה. שלא יהיה ח"ו בכלל ולא ירע לבבך, ומ"א. דאז חסר במצות הצדקה.

שערי הלכה: פורים

נ

דיני סעודת פורים, ושמחת פורים

לימוד התורה

כתב הרמ"א (סי' תרצ"ה ס"ב) טוב לעסוק בתורה מעט קודם שיתחיל הסעודה. וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשינן אורה זו תורה. והיום איכשר דרא שיש בתי מדרש קבועים לפורים בכל המקומות.

כונה

כתב הפמ"ג דטוב לכיין קודם אכילה לקיים מצוות היום וכתב הפמ"ג (סימן תע"ה), דאם אכל מצה בלא כונה דיצא ידי"ח שכן נהנה. וא"כ אפשר דהסעודה יצא בכל אופן, אבל כתב דאפשר דהכא שאני.

זמנו

עיקר זמן החיוב הוא ביום הפורים, אך גם בליל פורים כתב הרמ"א (תרצ"ה ס"ב) ומ"מ גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה, אלא שיש שכתבו שלא יאכל בשר בסעודת הלילה. כדי שלא יבואו לומר שעיקר הסעודה הוא סעודה זו, אבל למעשה יש להקפיד ולאכול סעודה זו.

ומה שלא קבעו עיקר הסעודה בלילה, אפשר דהטעם הוא דהא ביום י"ג מתענים וא"כ לא היה ניכר שהסעודה היא לכבוד הנס [ויש להזהר שלא לשתות בלילה הרבה עד שיתכשר כי ע"י כן יפריע לו לקיום המצוות למחרת].

כתב התרומת הדשן דיש להדר דרוב הסעודה יהיה ביום ואף דטרודים במצוות היום מ"מ יש להדר בכך, כי גם הסעודה היא ממצוות היום, ויש שנהגו לאכול בפורים ב' סעודות.

ומה שלא נהגו להקפיד שיהיה עיקר הסעודה ביום ואדרבא עיקר הסעודה הוא בליל ט"ו. כתב החתם סופר דהטעם הוא. משום דבישראל היום הולך אחר הלילה, אבל אצל עכו"ם הלילה הולך אחר היום, ולפי שהנס היה נס המן, משום כן עושים עיקר הסעודה בלילה.

ועוד טעם כתבו, לפי שבירושלים ובערים המוקפות חומה עושים את הפורים בחמשה עשר, משום כן ממשיכים את הסעודה בלילה.

שערי הלכה: פורים

נא

עוד טעם כתב החת"ס דהנה משה רבינו נולד בז' באדר, הרי שהברי"מ היה ביום י"ד באדר, והלא קודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום, הרי שהיה סעודת הברי"מ בלילה. ומשום כן עושים עיקר הסעודה בלילה, עיי"ש.

חיובו בפת

יש לדעת אם בפורים יש חיוב לאכול פת והנפק"מ אם שכח מלהזכיר על הניסים אם חוזר, דהנה בשבת ויו"ט אם אחד שכח בברכת המזון להזכיר מעין המאורע צריך הוא לחזור ולברך ברכת המזון, כיון דחיובו בפת משא"כ בר"ח אם לא אמר יעלה ויבא אי"צ לחזור ולברך, כיון דאי בעי לא אכול, וא"כ אם יש לחיוב לאכול פת, אזי אם לא הזכיר מעין המאורע צריך לחזו ולברך, אבל אם אין חיוב דוקא בפת. ויוצאים ידי"ח אף בשאר מאכלים, א"כ אי"צ לחזור ולברך.

והנה המאירי והראב"ד כתבו דחיוב סעודה הוא בפת, ולפי"ד אם לא הזכיר על הניסים צריך לחזור ולברך. אבל המג"א פסק דאם לא אמר על הניסים יצא ידי"ח לפי שסעודת פורים אין חיובו בפת, והוסיף דלא גרע מתפילה דאם לא אמרו דאי"צ לחזור על תפילתו.

והביא המג"א דעת השל"ה והמהרש"ל דיש חיוב לאכול פת, וכ"כ הט"ז והמור וקציעא. וכתב המו"ק דמאחר דנקבע היום למשתה ושמחה, איך יתכן שלא יהא בו חיוב לאכול פת.

וליישב שיטת המג"א מקושיית המו"ק צריך לומר דהנה יש ג' חיובים, כבוד. עונג ושמחה, ובשבת יש חיוב כבוד ועונג. וביו"ט נוסף גם חיוב השמחה. ועיקר חיוב הפת הוא משום כבוד ועונג. והנה בפורים לא הוזכר כי אם חיוב שמחה ולא חיוב עונג וכבוד. ומשו"ה ס"ל להמג"א דבפורים אין חיוב לאכול פת.

ובשיטת המג"א למסקנא, המחצה"ש והפמ"ג נקטו דס"ל דאין חיוב לאכול פת, אבל עיי בנימוקי או"ח שהעתיק שהמג"א מסתפק בזה, אמנם המעין בדבר המג"א יראה דבפשטות ס"ל כמוש"כ המחצה"ש והפמ"ג.

ועיי בנימוקי או"ח שהוכיח דיש חיוב לאכול פת, ממש"כ התוס' בברכות בגי' מקומות, דדן לגבי דיני קביעות סעודה, ובכל המקומות שהביאו מיני המאכלים, הוסיפו "שאוכלים בפורים" והוכיח מזה דיש חיוב לאכול פת, והיו יוצאים בזה ידי"ח לפי שקבעו עליהם סעודה. אבל באמת דיש לדחות את ראיתו, דאדרבא

שערי הלכה: פורים

נב

מהתם מוכח דלא היו מקפידים לאכול בדוקא פת, ואכלו מאכלים אלו, אלא שדנו התוס' אם דינם כמיני מזונות דאם קבע עליהם סעודתו דצריך לברך ברכת המזון.

ולמעשה יש להדר לאכל פת.

וכמו"כ בעת ברכת המזון יש להזהר באמירת על הניסים, כי אם לא אמרו יש מח' אם צריך לחזור ולברך [ויש שכתבו שאם א' אינו יודע הנוסח של על הניסים שלא יברך, כי י"א דבלא על הניסים לא יצא ידי"ח ולא קיי"ל כן].

חיוב הבשר

כתב הרמב"ם, כיצד חובת סעודה זו. שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, וישתה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו. והנה י"א דלגבי יו"ט אין חיוב לאכול בשר וא"כ ה"ה בפורים, אבל יש שכתבו דאף אם ביו"ט אי"צ בשר, לפי שאין בית המקדש קיים. פורים שאני דהחיוב בשר ביו"ט הוא משום החיוב שיאכל בשר קדשים. וכאשר אין קרבנות אין חיוב בשר, אבל בפורים חיוב הבשר הוא משום שמחה, וא"כ הוא חיוב גם בזה"ז.

ויש לדון אם החיוב הוא דוקא בשר בהמה או שיוצאים גם בבשר עוף וכדומה. והנפק"מ היא, דהנה ביום טבילה איתא שאסור לאכול בשר ביום זה מחמת חשש חציצה (עיי' יו"ד קצ"ט) אבל ביו"ט מותר לאכול, ודנו הפוסקים אם בפורים יש ג"כ דין זה ואם החיוב הוא רק בשר בהמה ולא בשר עוף, אפשר דיהיה אסור לאכול בשר עוף, [ולמעשה מותרת לאכול אפילו בשר עוף מחמת חיוב משתה ושמחה בפורים].

ועיי' בערוך השולחן שכתב (תרצ"ה) דנכון להקפיד לאכול בשר בקר ולא יסתפק בבשר אחר. וכ"כ בלקט יושר שצריך בשר בהמה דוקא.

חיוב היין לביסומי

אמרו בגמ', חייב אדם לבסומי בפוריא, עד דלא ידע וכו' וכן נפסק להלכה (תרצ"ה ס"ב) ובשיעור עד דלא ידע האריכו הפוסקים, ואם אמר בשם ר' ישראל סלנטר שאין הכונה להשיעור ממש, אלא דהוא שיעור השתיה.

אם יש חיוב דוקא ביין

יש לדעת אם החיוב הוא דוקא ביין, או שמקיימים המצוה גם בשאר משקה המשכר, והנה על דברי הגמ' פרש"י להשתכר ביין ומשמע דווקא עיי' יין וכן מדויק לשון הרמב"ם, ושותים ייין" עד שישתכר וכן משמע בשו"ת הרדב"ז, שכתב לגבי

שערי הלכה: פורים

נג

הנודר מן היין עד שיחזור לביתו. ודן מהו ביין של מצוה. כגון קידוש היום וארבע כוסות "ופורים", הרי דיש מצוה ביין דוקא וכ"כ בחיי אדם וכתב שהענין ביין הוא שבו היה הנס.

אבל הגר"י ענגל נסתפק בזה, ועיי בקה"י שכתב דאפשר דלאו דוקא יין ואפשר דגם בשאר משקאות המשכרים, וכ"כ המנת אלעזר שלאו דוקא, אלא שהדרך היה אז לשתות יין.

אחד המצטער ע"י שתיית יין

יש לדון באחד שמצטער משתית היין, או שמזיקו אם מחויב לדחוק עצמו לשתות, דהנה בארבע כוסות נפסק דמי שאינו שותה יין כי מצטער או שמזיקו, צריך לדחוק עצמו ולשתות. וצ"ע מה הדין בפורים אם הוא כד' כוסות.

והנה לענין שתיית ד' כוסות ביין המזיקו דיש אומרים דפטור מלשותו כתב שם בשעה"צ טעמו דאיי"ז דרך חרות, וטעם זה לא שייך בפורים וא"כ אפשר דמחויב בכל אופן.

במקום כבוד אב

אחד שאל להגרש"י אויערבאך זצ"ל שאביו צוה עליו שלא להשתכר בפורים אם צריך לשמוע בקולו. ושאלתו אם הוא בכלל מה שאומרו שאם אמר לו האב לעבור על דבר מן התורה, דאיי"צ לשמוע בקולו, והשיבו הגרש"י דצריך לשמוע בקולו, דבספר כל בו ומהרי"ל כתבו דאפשר לצאת עד דלא ידע בשינה לאחר השתיה יותר מכדי לימודו, וא"כ יוכל לצאת ידי"ח ע"י כן, ועוד שיטות יש דאין החיוב מממש בשכרות. ולאחרונה יצא קול קורא מגדולי ראשי הישיבות בארה"ב שלא ישתו יותר מדי, כדי שלא ינזקו וציוו גם על הנותנים שלא יתנו לשתות לבחורים הבאים לביתם.

זמן השתיה

דייקו מלשון הרמב"ם דהחיוב לבסומי היא רק בשעת אכילת הסעודה ולא במשך כל היום.

זכר לחורבן

כתב בסידור היעב"ץ דאף דבכל ימות השנה איתא שיש לשים בסעודתו מאכל אחד, בפורים אי"צ לשמרו. וכעיי"ז איתא שמה שנהגו לתלות משנכנס אדר מרבים בשמחה, היו תולים אותו על המקום ששיירו בבית מלסוד משום זכר לחורבן. וכתב המ"ב דלכתחילה מצוה להקדימו משום כבוד השם, אבל בדיעבד אפשר לעשותו אף

שערי הלכה: פורים

נד

מן המנחה ולמעלה. ועיי בלבוש שכתב דיש שנהגו לעשות הסעודה בעיי"ש ביום. ועיי"ש בהמשך לשונו, ומשמע דאף לכתחילה אפשר לעשותו לאחר חצות. הרי שאינו איסור אלא מנהג טוב.

ובאמת שהדבר תלוי בטעמי האיסור לאכול סעודה בערב שבת. דאם טעמו משום כבוד השבת. כשעושים סעודת מצוה אין חסרון בכבוד השבת. משאר אם טעמו כדי שיאכל סעודת שבת לתאבון, הרי דיש להזהר אף בסעודת מצוה.

ויש שהיו נהגים בפורים ער"ש לערוך פורס מפה ומקדש. עיי בספר אורחות חיים.

ויש להזהר לגבי השכרות בערב שבת, שיכנס לשבת בדרך כיבוד [אא"כ יודע שפחד השבת מפיג את יינו].

דיני על הניסים

כבר נתבאר לעיל דיש לומר עה"נ בברכת המזון, ובדיעבד אם לא אמר לא יחזור ויברך.

אם נזכר שלא אמר עה"נ קודם שיסיים הברכה אף דכבר הזכיר כמה שמות אעפ"כ יאמר על הניסים.

והנה כשחל פורים במוצ"ש, ונמשך סעודתו משבת למוצ"ש, בפשטות הרי זה נכלל במח' הידועה במי שנמשכה סעודתו משבת לר"ח. דיי"א דיזכיר יעלה ויבא ג"כ ויש שכתבו דלא יזכיר משום תרתי דסתרי, אבל יש שכתבו דבפורים אף למאן דס"ל דבמוצאי שבת ר"ח יזכיר של ר"ח. בפורים שאינו דבמוצאי שבת ר"ח אזי אומר הוא רצה. ואז מסיים השבת ואומר יעלה ויבא, ואין כאן תרתי דסתרי, משא"כ בפורים דעל הניסים הוא קודם רצה, א"כ לכו"ע לא יזכיר של פורים דהו"ל תרתי דסתרי.

ויש להקל בדבר ולא לומר. ובפרט דאמירת על הניסים בליל פורים הוי רשות ואם ירצה יאמר בהרחמן, הרחמן הוא יעשה לנו ניסים וכו'.

אחד שעומד בתפילה באמצע מודים, והש"ץ התחיל חזרת הש"ץ, ואם יאמר על הניסים לא יספיק לענות קדושה עם הציבור, אעפ"כ יאמר על הניסים ויפסיד הקדושה, דאף דאם לא אמרו אי"צ לחזור ולהתפלל מ"מ ה"ה תקנת חז"ל לאמרו ומשו"ה לא ידלגו לצורך אמירת קדושה.

איסור לא תלבש במקום שמחת פורים

בפרשת כי תצא איתא האיסור, לא יהיה כלי גבר על אשה ולא תלבש אשה בגדי איש, ונפסק כן משו"ע יו"ד סימן קפ"ב.

פרטי דיני לא ילבש

וכתבו הב"ח והט"ז שהאיסור הוא רק בלובשת כדי להתדמות לאיש, אבל בלובשת בגד אנשים או להיפך בגדי להגן מפני החמה או מפני הצינה שרי. ועוד היתר כתבו דאף בלובש כדי להתדמות אינו אסור אלא בבגד העשוי לנוי וקישוט, אבל בשאר בגדים לא, וכתב הט"ז דהיתרים אלו היינו רק בגד אחד, אבל אם לובש בגדי אשה עד שאינו ניכר אם הוא איש או להיפך, בכל ענין אסור.

אבל הש"ך שם חלק על הב"ח וכתב דאף אם הוא רק להגן אסור, ועי' בשו"ת דברי חיים שכתב דאיש הלובש בגדי נשים אפילו משום צער אסור מן התורה, ואפשר דהוי בכלל אבזרייהו דגילוי עריות והוי ביהרג ואל יעבור.

ולגבי לבישת בגד אחד, כתב המנחת יצחק דהו"ל איסור דרבנן, והוכיח כן מהא דהמעביר שער בית השחי עובר אלא ילבש ואף דהו"ל כבגד אחד, ולכמה פוסקים הוא איסור מן התורה. אבל בגד אחר שרי, ועפ"ז שרי ללבש סודר של נשים דהו"ל בגד אחד, ובפרט דהיא להגן מפני הקור דיש המתירים בכל אופן.

ועי' בתשובות אהל יעקב שכתב דבגד שאינו מיוחד לא לאיש ולא לאשה אינו בכלל האיסור, ומותר לשניהם ללבשו, וכ"כ בשו"ת מהר"י שטייף.

כתבו האחרונים דאף אם מחמירים כהש"ך. היינו דוקא לגבי בגדים, אבל לגבי שאר איסורי לא ילבש ה"ה אסור רק כדי להתדמות אבל להגן שרי. וכ"כ בשו"ת שבט הלוי.

ובחומר איסור לא ילבש, עיי' בשו"ת מהר"ם מינץ (סימן קט) שכתב על מה שנהגו כשמקדשים את האשה, דנהגו לקדש בטבעת, ושמים את הטבעת על האצבע הסמוך לאגודל. והקשה דאמאי אין שמים את הטבעת על האגודל, דהא אין מעבירין על המצוות, וכתב לבאר, דאין דרך הנשים לשים את הטבעת על האגודל, וזהו דרך האנשים. וא"כ ה"ה בכלל לא יהיה כלי גבר וגוי, וכתב עפ"ז דמה שאמרו בשבת שהיו נושאים האנשים את טבעת הנשים כדי לתקנו, שהיו נותנים את הטבעת על אצבע אחר משום לא ילבש.

שערי הלכה: פורים

נו

האיסור בקטן

כתבו האחרונים דיש להזהר שלא להלביש לילדים בגדי בנות וכן להיפך, כיון דהו"ל איסור, ואסור להאכיל לקטן אפילו באיסור דרבנן, וכ"כ בשו"ת דברי חיים, וכתב בשו"ת מהר"י שטייף שאסור להלביש כן, ובפרט דע"י כן יזיק לקדושתו.

לצורך שמחת פורים

כתב הרמ"א (תרצ"ו ב') מה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים, וגבר לובש שמלת אשה, ואשה כלי גבר אין איסור בדבר, מאחר דאין מחלקים אלא לשמחה בעלמא. וכן בלבישת כלאים דרבנן. וי"א דאסור, אבל המנהג כסברא הראשונה.⁹

ולכאורה שאלה זו תליא במח' הב"ח והש"ך, דלהש"ך דאסור כדי להגין, ה"ה לצורך שמחה, ולב"ח שרי, אבל הב"י כתב להדיא (בהל' פורים וביו"ד) דאסור ללבוש בגדי נשים לצורך שמחת פורים, וצ"ב טעמו, מאחר דאין כוונתו להתדמות כנשים, ונראה לבאר, דכאשר לובשים בפורים בגדי נשים, הרי שכונתו באמת להתדמות כאשה. אלא שכונתו אינו להיות כאשר אלא משום שמחת פורים, מכל מקום כיון שכונתו היא להתדמות כאשה כתב הב"י דאסור, ועי' מ"ב שכתב דיש להחמיר בדבר.

ועי' בספר מעשה רוקח שכתב לגבי מה שנהגו שכלה לובשת בגדי אנשים, שאין להעלות על הדעת שיתירו לכלה איסור תורה, והיינו דס"ל דלא התירו הדבר משום שמחה, וא"כ גם בפורים אסור.

ואף דלשמחה אינו אלא לזמן ולצחוק, כתבו האחרונים שלא חילק הכתוב בין דרך קבע לדרך עראי ולמעשה יש להחמיר בדבר, ומה שמקילין אצל קטן, אפשר דבזה

---

⁹ לצבוע שערו

משום איסור לא ילבש אסור ללקט שער לבן מתוך שחור או להיפך (יו"ד קפ"ב) וכמו"כ אסור לצבוע את השכר, ואיסור זה היא אף בשערה אחת.

ועי' באחרונים שדנו באחד שאינו יכול להשיג עבודה. מחמת שנראה כזקן כי נחלקו זקנו. ולא יוכל להשיג עבודה א"כ יצבע את שערו שיראה כפי גילו דאפשר דשרי כיון שאין כונתו להתיפות. ועי' מש"כ בזה בשו"ת אחרוני זמננו. [מה שנהגו בפלעי"ס כל ימות השנה להתדמות נשים לאנשים וכיו"ב. לא מצאתי לו היתר, משום איסור לא ילבש].

שערי הלכה: פורים

סומכים על הרמ"א, כן אמר לי האדמו"ר מאמשינוב שליט"א. ואם גדול מקיל בזה
אין למחות בידו. דכן ס"ל להרמ"א.